

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – ההלום ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' עשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 דברים שפטים טז, יח (התשע"א)

דברים שפטים טז, יח: שפטים ושטרות תתן להם בקל שערך אשר ה' אלהיה נתן להם לשבטיהם ושפטו את העם משפט צדק:

[רש"י] בקל שערך – בכל עיר ועיר (ראה) [ספרי פרשה ד קמד]. לשבטיהם – מוסב על תתן להם: שופטים ושטרות תתן להם לשבטיהם ככל שערך אשר ה' אלהיה נתן להם. למלמד שמושיבין דינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר (ראה שם).

[בבלי סנהדרין פו, ב משנה פ"א מ"ב]. זקן ממרא על פי בית דין, שנאמר (דב' שפ' יז, ח) **כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט. שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִינֵי הָיוּ שָׁם, אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַעֲזָרָה, וְאֶחָד יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִיטָה, בְּאֵין לֹזֵה שְׁעַל פֶּתַח הַר הַבַּיִת, וְאֹמֵר: כֹּךְ דְּרִשְׁתִּי, וְכֹךְ דְּרִשׁוּ חֲבִירֵי, כֹּךְ לִימְדִיתִי וְכֹךְ לִימְדוּ חֲבִירֵי. אִם שָׁמְעוּ – אָמַר לָהֶם, וְאִם לֹא – בְּאֵין לֵהֵן לְאוֹתָן שְׁעַל פֶּתַח עֲזָרָה. וְאֹמֵר: כֹּךְ דְּרִשְׁתִּי וְכֹךְ דְּרִשׁוּ חֲבִירֵי, כֹּךְ לִימְדִיתִי וְכֹךְ לִימְדוּ חֲבִירֵי, אִם שָׁמְעוּ – אָמַר לָהֶם, וְאִם לֹא – אֵלוֹ וְאֵלוֹ בְּאֵין לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִלִשְׁכַת הַגְּזִיטָה, שִׁמְמֵנו יוֹצֵא תוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְגו'.**

[ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת שופטים] לומד מ-[בבלי סנהדרין פו, ב] כי שלושה בתי דינין שליד המקדש מרומזים בפסוק (דב' שפ' יז, ח) **שפטים ושטרות תתן להם בקל שערך וגו'. תתן להם היינו שתתן בלבך שפטים ושטרות (כמו שנתבאר במאמר הקודם). ואמר הלשון **בְּקַל שְׁעָרְךָ** שתיבת כל כולל שלוש (כידוע מכמה מקומות) והוא כמו שאמר (סנהדרין פו, ב) **שיש שלושה בתי דינין אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית.** והם כנגד קדושת השלושה מחנות על פתח הר הבית נראה בפשוטו שהוא מבחין להר הבית והוא קדושת ירושלים מחנה ישראל. ועל פתח העזרה היינו בהר הבית והוא קדושת מחנה לוייה. ובלשכת הגזית הוא כנגד מחנה שכינה שכבר היה פתוח לחציו שבקודש שלא היה מחיצה ביניהם (יומא כ"ה א) וגו'**

שפטים ושטרות – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבע. ע"פ המקורות הנ"ל לכל עם ישראל מערכת משפטית בעלת חמשה שלבים: שלושה שלבים ליד המקדש הממונה על כולם בלשכת הגזית, ותחתיו היושב על פתח העזרה, ותחתיו היושב על פתח הר הבית, ותחתיו שני שלבים במדינה בית דין לכל שבט, בית דין לכל עיר.

כמו-כן היה בית דין של כהנים לעניני המקדש. **[משנה כתובות פ"א, מ"ה]** האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן כתובתן מנה בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות וזו ולא מיהו בידם חכמים:

[בבלי עירובין לב, א], [פסחים צ, ב] דאמר רב שמעיה: חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר.

דברים שפטים טז, כא: : ס לא-תטע לה אשרה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיה אשר תעשה-לה: לא-תטע לה אשרה – מרכא תביר טפחא,

[רש"י] אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית, [עיקר שפת"ח] כי לא תטע נופל גם כן על נטיעת אוהל וגו'

[בבלי תמיד כט, א] גפן - דתניא: גפן זהב היתה עומדת על פתח ההיכל, ומודלה על גבי כלונסות, וכל מי שמתנדב עליה [דף כט, ב] או גרגיר או אשכול - מביא ותולה בה. אמר ר' אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה.

[רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פ"ו ה"ט] הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין אילן מאכל אע"פ שעשאו לנוי למקדש ויופי לו הרי זה לוקה שנאמר (דב' שפ' טז, כא) **לא-תטע לה אשרה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיה, מפני שהיה זה דרך עובדי כוכבים נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם.**

[ה"י] אסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושים בחצרות אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע, הרחקה יתירה היא שנאמר (דב' שפ' טז, כא) **כל-עץ, אלא כל האכסדראות והסבכות היוצאות מן הכותלים שהיו במקדש של אבן היו לא של עץ. (השגת הראב"ד אלא כל האכסדראות וכו' של אבן היו לא של עץ. א"א לשכת העץ בית היתה, בימה של עץ שעושים למלך בשעת הקהל לשעתה היתה, וכן גזוזטרא שהקיפו בעורת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה.)**

[ספר החינוך מצוה תיד] אמרו חכמים על מי שהוא מעמיד דיין שאינו הגון כאילו הקים מצבה, שנאמר (דב' שפ' טז, כב) **ולא-תקים לה מצבה. ואם הוא מקום שיש בו תלמידי חכמים אמרו שהוא כאילו נטע אשרה, שנאמר (דב' שפ' טז, כא) **לא-תטע לה אשרה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיה [סנהדרין ז, ב].****

ההסבר מתחיל מסוף הרישא המתיחס לכל הכתוב לפניו. **כל-עץ** – מקף ברב-משמע עץ (א) עץ (ב) דמיו עץ שאינו מחומר עץ. **אשרה –** טפחא, פותחת טפח לאפיין את כל קבוצת הפרטים שלפניה מהכתוב אחריה **כל-עץ.** האיפיון עץ משמע עץ פרי או סרק הנוטע בארץ, ומהרובי **כל-עץ,** משמע גם עץ כרות, ועוד המלה נטיעה מושאלת לבניית בית כמו נטע אוהל.

אבל בעוד המלים **כל-עץ** מרבות משמעויות נוספות לעץ ולנטיעה, טעם **כל-עץ** – אתנה, מגביל האיסור רק לעץ נטוע או כרות. אבל **אכסדראות** וסבכות אף הנראות כמו עץ אך עשויות מאבן, וכן בית ששימש לעניני המקדש, וכן עזרי עץ זמניים, וכעין עץ גפן ממתכת מותרים, ראה השגות ראב"ד **[רמב"ם ה' עבר"כ פ"ו ה"י].**

לא-תטע – מקף ברב-משמעויות נטיעה בבית המקדש (א) נטיעה של עץ (ב) בניה מעץ (ג) בניה שלא מעץ כדמיו עץ **לא-תטע לה אשרה** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא משמעויות מלת נטיעה אצל מזבח ה' והלכות שונות לפרטים לפי משמעויות נטיעה. (א) נטיעה של עץ באדמה או בעצין – אסורה (ב) בניה מעץ – קבועה – אסורה, בניה בעץ זמנית מותרת (ג) בניה שלא מעץ כדמיו עץ – מותרת.

אצל – רביעי, אפשר מרמז על ארבעה מקומות לאסור נטיעה כפשוטה ובמשמעויות מושאלות (עץ כרות, בנין בית): (א) סמוך למזבח, (ב) בכל העזרה, (ג) כפי **[רמב"ן]** אזהרה לנוטע ולבונה בהר הבית, והבונה בהר הבית אסמכתא מדבריהם (של סופרים) ואפשר כי הרמז לכך בטעם רביעי זה, (ד) בהשאלה למנוי דיין שאינו הגון, כאילו נטע אשרה.

ב"ה טוב טעם ודעת לדמוני (טטול"ה) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות; מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים שפטים יז,א: לא-תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דביר רע פי תועבת ה' אל יהוד הוא: ס
אור החיים (א) לא תזבח וגו' אשר יהיה בו מום. ולא אמר אשר בו מום כפי מה שדרשו רבותינו ז"ל (בספרי) שבא הכתוב לאסור מום עובר רמזו בתיבת יהיה לומר כל היות מום בין קבוע בין עובר:

ואפשר עוד לומר, שאם הוחלה בה אבר שנעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים שעל כל פנים צריך לחותכו הגם שעדיין לא חתכו הרי זה פסול, והוא אומרו **לא-תזבח** וגו', **אשר יהיה בו מום** פירוש הגם שעתה אינו מום כיון שעומד להיות מום לא תזבחנו:

אשר יהיה בו מום – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, ע"פ **אור החיים** שני פירושים למצב לכתחילה ובפועל. (א) בהמה בעלת מום עובר לכתחילה בשעה שהמום בה פסולה לקרבן, אבל בפועל כאשר המום עבר היא כשרה לקרבן ואין אומרים כיון שנדחית תיפסל לתמיד.

(ב) בהמה ש-הוחלה בה אבר ש(בעתיד) נעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים שעל כל פנים צריך לחותכו הגם שעדיין לא חתכו הרי זה פסול, והוא אומרו **לא-תזבח** וגו', **אשר יהיה בו מום** פירוש הגם שעתה (לכתחילה) אינו מום כיון ש(בפועל בעתיד) עומד להיות מום לא תזבחנו:

לא-תזבח – תרסא, בתפקיד אומדנה, ע"פ **אור החיים** בהמה ש-הוחלה בה אבר ש(בעתיד) נעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים (על פי אומדנה) שעל כל פנים צריך לחותכו

דברים שפטים יז,י: ועשית על פי הדבר אשר יצונו לך מן-המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורה: בבלי עבודה זרה ח,ב אמר רב נחמן בר יצחק: לא תימא דיני קנסות, אלא שלא דנו דיני נפשות. מ"ט? כיון דחזו דנפיש להו רוצחין ולא יכלי למידן, אמרו: מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו, דכתיב: (דברים יז) **ועשית על פי הדבר אשר יצונו לך מן-המקום ההוא**, מלמד שהמקום גורם.

תוספות אלא שלא דינו דיני נפשות – ואם תאמר והא אמרינן בפרק אלו נערו (כתובות דף ל. ושם) משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו כנאמר ב-**בבלי כתובות ל,א** והאמר רב יוסף, וכן תני רבי חיאי: מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלו סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו; לא בטלו? הא בטלו להו! אלא, (דף ל,ב) דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה – או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה – או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה – או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק – או טובע בנהר או מת בסונוכי!

תוספות מלמד שהמקום גורם – וא"ת והא ירושלים נמי אקריי במקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני וכתוב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דלגבי דיני נפשות לא אקריי במקום אלא לשכת הגזית שהיתה חזיה בקרש וחציה בחול והיינו טעמא משום דבעי סנהדרין סמוך לשכינה והכי נמי אמרינן (לקמן דף נב.) כל המעמיד דין שאינו הגון כאלו נטע אשרה אצל מזבח דכתיב שופטים ושוטרים וסמך ליה לא הטע לך אשרה אצל מזבח ה' ולפיכך גלו וישבו בחנות אע"פ שחנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית וא"ת מנלן קפידא במקום שאר חייבי מיתות שלא בזקן ממרא דקרא לא כתיב אלא בזקן ממרא ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד].

ועשית – רביע, אפשר ע"פ **תוספות ע"ז ח,ב** המסתמך על **כתובות ל,א**, לומר משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו. רביע ירמזו על קיום ארבע מיתות ב"ד כאשר ביה"ד הגדול יושב בלשכת הגזית או על כעין קיומם בגזירת ב"ד של מעלה, כאשר ביה"ד הגדול לא יושב בלשכת הגזית. הישיבה עצמה מתבררת בהמשך הפסוק.

על פי הדבר אשר יצונו לך מן-המקום ההוא – פעמים זקף בין שני קיסרים, כעין בנין אב שמקום הסהדרין הגדולה בלשכת הגזית גורם, הנדרש מדין נפשות בזקן ממרא לשאר דיני נפשות בכל סנהדרי שהיא. פירשו תוספות רק בזקן ממרא הקפידה התורה לציין מקום סנהדרי גדולה אצל מזבח לדיני נפשות כך דרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד].

והרלב"ג פירש שמקום הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית גורם לשמוע לדבריהם ואם יצאו משם העובר על דבריהם לא מחויב מיתה. **רלב"ג (י) ועשית על פי הדבר אשר יצונו לך מן-המקום ההוא** – צוה בכאן לעשות בהוראה הזאת לפי מה שהסכימו בית דין הגדול שבמקום הבחירה. ולפי שלא היה צריך לומר **מן-המקום ההוא**, למדנו מזה שאם יצאו **מן-המקום ההוא** והגידו, לא יחויב לשמוע לדבריהם, ומי שעבר על דבריהם אינו חייב מיתה; כי התורה דקדקה שיגידו זה **מן-המקום ההוא** ושמרת לעשות ככל אשר יורה: וגו' – מגיד שאנחנו מחוייבים להמשך לדבריהם בדברי התורה ובכל מה שיבארו ממנה, ולזה אמר: **ככל אשר יורה**:

דברים שופטים יז,טו: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:
ב-**שום תשים עליך** מהכפילות משמע רבוי מלך, אבל מפשטות הפסוק אין לרבות כי בזמן מסוים יש רק מלך אחד, אם כן מניין דרשת **רש"י שימות הרבה כתובים כאן**, ועל זה באה שיטת התוספות ואומרת שכאשר ממשמעות הפסוקים משמע למעט אז לא מרבים, ולמלך ממנים רק אחד ואין רבוי.

אפשר לתרץ מחלוקת זאת ע"פ תבנית הטעמים של **שום תשים עליך מלך** – מונח מהפך פשטא זקף-קטן, ע"פ **רש"י יבמות קב,א** שימות הרבה כתובים כאן, שיהו מקרב כאן. לזה ירמזו טעם מונח במלת **שום** לפני תבנית הטעמים של הקרא **תשים עליך מלך** – מהפך פשטא זקף-קטן. לתבנית זאת דרשה אחת כפשוטו המתיחסת למלך.

טעם מונח הקודם לתבנית טעמים כלשהי, שכאן היא מהפך פשטא זקף-קטן, מרמז לרבוי פעמים של השימוש בתבנית הטעמים ובתוכנה. כאן רבוי אוהרת **תשים עליך מלך**

בתוך כתוב זה נתחיל במלת וטעם **מלך** – זקף-קטן המרמז לשתי דרשות: (א) פשוטו של מקרא לענין מנוי מלך לישראל, (ב) **תשים עליך** – מהפך פשטא, מוציא מפשטו של מקרא ומלת **מלך** משמעותה שררה (מנהיגות), ואז **שום** – מונח לפני התבנית מהפך פשטא זקף-קטן מרבה שימות הרבה של שררות שהן לא מלך כפי שמונים רמב"ם וסכספ משנה. ולכל מינוי שררות בישראל מדאורייתא נדרש שלא יהא מגוי או גר או בן גרים עד שיהא אביו או אמו מישראל. דרך הסבר זאת מתאימה לכולי עלמא.

מקרב אחיך – מונח רביע, לפחות ארבע וכאן שררות רבות הנקראות **מלך** בשררות אלו נמנים ע"פ רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד שר צבא שר חמישים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשרות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, וב- **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד** הוסיף עליהם ... לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין מכין ברצועות ת"ל **מקרב אחיך תשים עליך**.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני – ה'טו"ו (ל' כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, ט; שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני ו'או רבוי ו'או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – יקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.2 דברים שפטים טז, יח (התשע"ב)

דברים שופטים יז, טו:

שום תשים עליך מלך אשר יבחרתי עליה בך

מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

ההסבר הבא נערך בעזרת "נחלת יעקב" פירש רש"י בבלי יבמות קב, א עליך הוא דבעינן מקרב אחיך - אבל על הגר אפי' חבירו אתה מקים עליו, דיין בכלל מלך דכתיב (משל טז) מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה דיין למלך שאין צריך כלום יעמיד ארץ ועוד שימות הרבה כתובים כאן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

נשאלת השאלה הבאה: שום תשים עליך מלך פשט משמעות הכתוב, שבזמן מסוים יש רק מלך אחד, כלומר אין לרבות, אם כן מניין דרשת רש"י שימות הרבה כתובים כאן.

מצאנו ב-בבלי בבא מציעא לא, א שכאשר כתב רחמנא לשון כפולה כגון (שמ' מש' כנה) עזב תעזב, (דב' ל'ת' כב) שלח תשלח וכד', לשון כפולה בא לרבות פעמים חזרות של ביצוע הפעולה, וב- בבלי בבא מציעא לא, ב על מות יומת (24 פעם בתנ"ך) אם אינך יכול להמיתו במיתה שחייב בה לפי העבירה המיתהו בכל מיתה שימות בה (וכן בבלי סנהדרין מח, ב) (אופן אחר, ריבה אופן ביצוע מיתה חליפי).

ההסבר הבא נערך בעזרת הרב יוסף אוסטרי הי"ו ועל הפסוק (שמ' ל'ת' לא) מחלילה מות יומת ב-בבלי שבת ע, א כתב חילוק מלאכות מנלן, אמר שמואל אמר קרא (שמ' ל'ת' לא) מחלילה מות יומת מיתות הרבה על חילול אחד, שואלת הגמרא האי במזיד כתיב ועונה אם אינו ענין למזיד (במיתה הנלמדת מ-) דכתיב (שמ' ויקהל לה, ב) כל-העשה בך מלאכה יומת: תנהו ענין לשוגג ומה יומת (רש"י) (מתקן) מות יומת. יומת בממון ועוד ב-רש"י לאפושי קרבנות (לרבות הוצאות ממון לקרבנות חטאת)) שואל תוס' לא יכול להיות על מזיד כי אי אפשר להרגו בכמה מיתות, ומתוך שללא פסוק אחר הייתי אומר שהפסוק מדבר במזיד ו- מות יומת דברה תורה כלשון בני אדם, אבל כיון שיש פסוק אחר ללמד מיתה למזיד אם כך הפסוק מות יומת מדבר בשוגג ובא לרבות קרבן על כל שגגת מלאכה בהעלם אחד. תורה תמימה הערה כז ע"פ תוס' שבת ע, א שמיתות הרבה הכוונה להרבה קרבנות חטאת על שגגת מלאכות רבות בהעלם אחד. ע"כ הרב אוסטרי הי"ו

וכן דעת רבנו ב- (דב' ראה טו, ד) העניק תעניק לו אולי תאמר שרק אם התברך הבית בזכות העבד תעניק לו מענק ביציאתו, בא ללמד שגם אם לא התברך.

אולם רבי אלעזר בן עזריה חולק וסובר שאם לא התברך הבית לא מעניקים לעבד. אם כן מה יעשה עם המלים העניק תעניק לו, המענה הוא דברה תורה כלשון בני אדם, וגם רבי שמעון סובר דברה תורה כלשון בני אדם.

שואל התוספות האם שניהם חולקים על כל הדרשות לעיל של רבוי הפעמים כפי שהוסבר בכל מקום, מתרץ התוס' ויש לומר דדווקא הכא בהני תרי קראי (דב' ראה טו, ט) וקעבט תעביטנו ו- (דב' ראה טו, ד) העניק תעניק לו)) אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, דמוכחי – פירוש שמהפסוקים משמע למעט כמו הענין של העניק תעניק שכתוב אשר ברכך (רק כאשר התברך תעניק) דברים ראה טו, יד: העניק תעניק לו מצאנך ומגדנך ומינקבך אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו:

לכן מביא התוס' דוגמא נוספת (שמ' מש' כב, יא) נגב ונגב שדרשינן בגמרא מהכפילות שבא לרבות גם אבידה והגמרא שואלת למאן דאמר שדברה התורה כלשון בני אדם מה איכא למימר, ומבאר התוס' שכאשר ממשמעות הפסוקים משמע למעט אז לא מרבים. טט – תבנית הטעמים של נגב ונגב – מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות, תומכת בדרשת הגמרא לרבות גם אבידה, אבל לעצם גניבת פקדון או אובדן פקדון מובן שאין רבוי אלא זה פעם אחת בלבד מבחינת המפקיד שכאשר מבקש החזרת הפקדון, זה איננו.

טט - הפסוקים יוצאי הדופן מצד המשמעות שאין לרבות על-אף כפילות הלשון לעומת הרבוי פעמים בפסוקים האחרים, אין בהם מונח לפני המלים המורות על כפילות פעולה וזה תומך שאין רבוי שמות משפטים כב, יא: ואם-נגב ונגב מעמנו ישלם לבעליו: דברים ראה טו, ט: פי-פתח הפתח את-ך לך לו וקעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: פתח פתח מוסכם הרבוי על כולם, והעבט העבטנו ממועט

ב-שום תשים עליך מהכפילות משמע רבוי מלך אבל ממשטות הפסוק אין לרבות כי בזמן מסוים יש רק מלך אחד, אם כן מניין דרשת רש"י שימות הרבה כתובים כאן, ועל זה באה שיטת התוספות ואומרת שכאשר ממשמעות הפסוקים משמע למעט אז לא מרבים, ולמלך ממנים רק אחד ואין רבוי.

אפשר לתרץ מחלוקת זאת ע"פ תבנית הטעמים של שום תשים עליך מלך – מונח מהפך פשטא זקף-קטן, טעם מונח הקודם לתבנית טעמים כלשהי, שכאן היא מהפך פשטא זקף-קטן, מרמז לרבוי פעמים של השימוש בתבנית הטעמים ובתוכנה. כאן רבוי אזהרת תשים עליך מלך

בתוך כתוב זה נתחיל במלת וטעם מלך - זקף-קטן המרמז לשתי דרשות: (א) פשוטו של מקרא לענין מנוי מלך לישראל, (ב) תשים עליך - מהפך פשטא, מוציא מפשטו של מקרא ומלת מלך משמעותה שררה (מנהיגות), ואז שום - מונח לפני התבנית מהפך פשטא זקף-קטן מרבה שימות הרבה של שררות שהן לא מלך כפי שמונים רמב"ם וספ' משנה. ולכל מינוי שררות בישראל מדאורייתא נדרש שלא יהא מגוי או גר או בן גרים עד שיהא אביו או אמו מישראל. דרך הסבר זאת מתאימה לכולי עלמא. לשיטת תוס' למד"א דיברה תורה כלשון בני אדם וכאשר מתוכן הענין מובן שאין רבוי, יקשה על דרשת חז"ל שום תשים לרבות שימות הרבה, שהרי בפסוק כתוב מלך, אם כן יש כאן מיעוט, מניין לרבות שימות הרבה, ויש לומר כי לדרשת חז"ל יש אסמכתא בתבנית הטעמים מונח מהפך פשטא זקף-קטן לשימות הרבה.

ב"ה טוב טעם ודעת מלדני (הטו"ם) – כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ - מרכא תביר מרכא טפקא אתנה. קבוצת פרטים שלא על כולן חלה אותה הלכה. ואפשר כי לכך כתב **רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ג** אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו דוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו. ונלמד מכאן כי ממליכים מלך ע"פ בית דין של שבעים ואחד ונביא, או ע"פ נביא לבד כי בהמלכת שאלו ודוד לא היה בית דינו של שמואל עמו. אפשר כי הודיע להם אח"כ.

רבוי שררות שהזכרו לעיל נדרש מהקרא **מְקַרְב אֶחָיֶךָ** – מונח רביע, לפחות ארבע וכאן שררות רבות הנקראות **מְלִיךָ**. בשררות אלו נמנים ע"פ **רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד** שר צבא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת שמחלק ממנה לשרות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, וב- **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד** הוסיף עליהם ... לרבות שוטר הרבים וגבאי צדקה וסופרי דיינין מכין ברצועות ת"ל **מְקַרְב אֶחָיֶךָ תְּשִׁים עֲלֶיךָ ...**

מְלִיךָ – ונראה כי הריטב"א סבור כי מלך חייב להיות מיוחס לגמרי שאביו ואמו מישראל, אבל שאר שררות מספיק שאביו או אמו יהיו מישראל. כגון דין כפי רש"י ב-**בבלי יבמות קב"א**, דין בכלל מלך דכתיב (**משלי ט"ז**) **מְלִיךָ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אַרְצָא** אם דומה דין למלך שאין צריך כלום יעמיד ארץ

כתב **הרמב"ם הל' סנהד' פ"א, ה"א** כי בדיני נפשות ידונו רק כהנים, לויים וישראלים המשיאין לכהונה וב- **שו"ע ח"מ סי' ז סעי' א** בית דין של ג', א' שהיה אחד מהם [א] ג', א' הרי זה פסול לדון [ב] לישראל, ג' [ב] אלא אם כן היתה אמו [ד] [ג] או אביו (מרדכי בשם תוספות פ"ב מצות חליצה) מישראל. א' (א) ה' [ד] וגר דן את חבירו הגר, אע"פ שאין אמו מישראל. (ועיין ב"ד סוף סימן רס"ט).

וב**בבלי גיטין סב"א** נאמר כי **רבנן** איקרו **מלכים**. ובאלו יכול להיות גר או בן גרים שאין לו אב ואם מישראל.

ולגבי הדיין נדרש ב-**בבלי יבמות קב"א, בבלי כתובות יז** דין ישראל (בן אב ישראל, אמו יכולה להיות גיורת) יכול לדון בדיני נפשות של ישראל, אבל דין גר ידון בדיני גר. **בבלי שבת י"א**, אמר רב חמא: מאי קרא - דכתיב (קהלת י') אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו וגו' **רש"י שבת י"א**, שמלכך - דיינך, שהדיין קרוי מלך, שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט).

מְקַרְב אֶחָיֶךָ תְּשִׁים עֲלֶיךָ מְלִיךָ לֹא תוּכַל לְתַת עֲלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֶחָיֶךָ הוּא:
תבנית רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן כעין שתי פעמים כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. אפשר כי הסתום הבא לפרש מתיחס לדיון לאלו שררות אפשר למנות אדם שאחד מהוריו מישראל והאחר גר. ומובאות להלן דעות אחדות בנושא.

רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד

אין מעמידין מלך **מקהל גרים** אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד**

אין מעמידין מלך **מקהל גרים** וכו'. ביבמות פרק החולץ (דף מ"ה:): רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל כלומר גבאים ממונים על ישראל ואע"ג דאמר מר **שום תְּשִׁים עֲלֶיךָ מְלִיךָ** כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ... ת"ל **מְקַרְב אֶחָיֶךָ תְּשִׁים עֲלֶיךָ** כל שתשימהו עליך לא יהא אלא מן הברורים שבאחיך ומשמע לי דלרבותא נקט אמו ומכ"ש אם היה אביו מישראל אע"פ שאין אמו מישראל אם כשר וכן כתבו התוספות בפרק מצות חליצה ובהכי ניחא לי היאך מלך רחבעם דלא הוה אמו מישראל דהא בן נעמה העמונית הוה:

חידושי הרשב"א מסכת יבמות קב"א ... ולפי דברי רש"י ז"ל שאני מלך מדיני נפשות ושאר משימות, דמלך בעינן שיהא מיוחס לגמרי שיהיו אביו ואמו מישראל דתרי אחיך כתיבי בקרא **מְקַרְב אֶחָיֶךָ אֲשֶׁר לֹא-אֶחָיֶךָ** (וזה מקשה על הכסף משנה לגבי רחבעם בן נעמה העמונית)

דברים שופטים יז, טז: **רָק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים**

וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִמָה לְמַעַן הַרְבֹּת סוּס
וְהָ אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדַרְךְ תַּהֲ עוֹד:

רָק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים - זרקא מונח סגול

ספרי לב ... אם כן למה נאמר **לְמַעַן הַרְבֹּת סוּס** סוסים בטלים. מנין אפילו סוס אחד והוא בטל תלמוד לומר **סוס** וגו' **רש"י** (סנהדרין כא) אלא כדי מרכבתו וגו'

שפת"ח מדכתיב לו דמשמע לו הוא דלא ירבה שיהיו לו סוסים בטלים אבל כדי הצריך לו מותר דהיינו כדי מרכבתו **רמב"ם ספר המצוות, ל"ת שס"ג, הל' מלכים פ"ג ה"ג**

האזהרה שהזהר המלך מלהרבות לו סוסים, והוא אומרו יתעלה **לא-ירבה-לו סוסים** והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים שעוברים לפניו, ואפילו סוס אחד לא יהיה אצלו, זולת הבהמה שהוא רוכב עליה בלבד או סוסים שיהיו בארוות שהם מוכנים אצלו למלחמה שירכבו עליהם הצבא אבל בשבילו רק בהמה אחת בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (ט - כא ב).

- טט - **רָק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים** - זרקא מונח סגול, גורע ומוסיף מענין ה- **סוסים** על הסוסים.
- המונח עשוי לשמש עוד סגול וגם עליו הקטנה ותוספת
- תוספת אחת - שלא יהיה אפילו סוס אחד בטל
- תוספת שניה - שלמלך יהיה רק סוס אחד לרכב עליו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – ההלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפ' פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מארז, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפ'ה, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אמונה (עקירה מן השרש, עקירה מהבחירה בישראל ע"י ה'), בתפקיד נוסף עקירת מחיצה של עשיית עבודת פנים לה' לבדו, ועשייתם לע"ז.

פרט (ב) בירור מהות שער תורה תמימה אל-שערי'ך - ת"ר, שעריך - זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו^(א), נאמר כאן שעריך ונאמר להלן (ז,ב) באתר שערי'ך, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור כאן שער שעבד בו^(ב) [כתובות מ"ה ב']:

אל-שערי'ך - שעריך ולא שער נכרים^(ט) [שם שם]:
את-האי'ש וגו' - מה ת"ל, לומר לך איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא עיר כולה לשעריך, מכאן שאין עושין עיר הנדחת אלא ע"פ ב"ד של שבעים ואחד^(ט) [סנהדרין ט"ז ב']:
יש מחלוקת במקורות מהו השער האם של מקום העבירה או של בית הדין. תורה תמימה הערה יד) ... כי בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"א איתא מפורש שתי דעות בזה, דעת רבי וחכמים, דרבי דריש שעריך זה שער שעבד בו, ורבנן דרשי זה שער שנדון בו, יעו"ש.

תורה תמימה הערה יד) ... ודע שכתב הרמב"ן בנמוקיו כאן דהא דקיי"ל דסוקלין על שער שעבד בו הוא רק בא"י, אבל בחו"ל היה נסקל על שער שנדון בו, עכ"ל. ולא ידעתי מניין חידוש דין זה, ואפשר לומר עפ"י הדרשא הבאה שעריך ולא שערי עובדי כוכבים, והיינו דבעיר שרובה עובדי כוכבים היו סוקלין על פתח ב"ד וכתבנו שם פעם דבר זה דכשהיה נסקל על שער שעבד בו, דהיינו באמצע העיר בפרסום נתעורר חמת האומות על ישראל, ולכן בסתם ערי חו"ל שהיו בין האומות היו צריכין ליהרהר שלא לעורר ולהקניט ולכן היו סוקלין על פתח ב"ד שלא בפרסום, ודו"ק:

הערה טז) ... איש מיושבי העיר) אתה מוציא לשעריך, כלומר הב"ד שבעירו מוציא אותו למקום שעבד בו, אבל אם היה צריך ב"ד הגדול לא היה צריך לומר אל שעריך אלא אל שער שעבד בו, אחרי דב"ד הגדול אינו מאותה העיר רק מירושלים ולא שייך בהם לכנות כל עיר בשם שעריך, וממילא מבוואר דאין הפסוק מדבר אלא בב"ד קטן, ומדכתיב בפסוק זה שתי פעמים את האיש או את האשה, אשר פעם אחת הוא כולו מיותר, דרשינן דרק היחיד דיינינן בב"ד קטן ולא את הצבור בעיר הנדחת, ודו"ק:

אשר עשו - מונח תלשא, בתפקיד אחד של שיעור האנשים שעבדו עבודה זרה בעיר, שאם מיעוטם עבדו ויהרגו ע"י שערי'ך בבית דין קטן של כ"ג דיינים בעיר של העבריינים.

את-הדב'ר - קדמא, הרע הנה אל-שערי'ך - מהפ' פשטא זקף-קטן, מוציא הכתוב מפשוטו, פי' רמב"ן (דב' שפ' ז,ב) באתר שערי'ך אשר-ה' אל-היה נתן לך וגו' - ולא שיהא זה בארץ ישראל בלבד; שאף העובד עבודה זרה בחוצה לארץ

אל-שערי'ך - זקף-קטן, בתפקיד שתיים, שער שעבד בו, שער בית הדין של סנהדרי קטנה של כ"ג דיינים שבעבר היה בשער העיר. את-הדב'ר - קדמא, לכתחילה בא"י הסקילה בשער העבירה, אבל החילוק הוא שבעיר שרובה נכרים בארץ-ישראל ובעיר שבחו"ל, הסקילה תהיה בשער בית הדין ולא בשער שעבד בו כמו בא"י בעיר שרובה ישראל.

או - טפחא את-האשה - אתנה, טפחא ללא מרכא בתפקיד התפשטות תכונה מהכתוב או את-האשה ללמד אלפניו, שבנשים מצויים כשפים ומתפתות לאותות של מסית לע"ז שאפשר שחולשת האשה מלמד על חולשת האי'ש על אף שהוא בתכונתו ובדעתו וברצונו העצמי (תורה תמימה בהמש')

את-האי'ש או את-האשה - טפחא ללא מרכא בתפקיד התפשטות תכונה משותפת של כל הכתוב ללמד הגבלה כפי' תורה תמימה הערה טז) ... דרשינן דרק היחיד דיינינן בב"ד קטן ולא את הצבור בעיר הנדחת,

את-האי'ש או את-האשה אפשר שחזר וכלל וע"י כ' ריבה את הגרים והעבדים לסקילה (טט) - וגם טומטום ואנדרוגינוס כמו שהסברנו ב-(ז,ב). תורה תמימה (דב' שפ' ז,ב) ב'ישךאל - אין לי אלא בישראל, גרים ועבדים מניין, ת"ל (פ' ה') והוצאת את-האי'ש ההוא או את-האשה ההוא אשר עשו את-הדב'ר הרע הנה^(ט) [ספרי]: אמנם ספרי דורש הרבוי מתחילת (ז,ה) אבל אפשר שתבנית הטעמים רומזת לדרוש זאת מהסוף כי המלים האיש או האשה יתירות פעמיים, כי הענין התחיל ב-(ז,ב) עם איש או אשה.

תורה תמימה (ה) האי'ש ההוא - ההוא ולא אנוס, ההוא ולא שוגג, ההוא ולא מוטעה^(ט) [ספרי]:
תורה תמימה הערה יב) ... דלשון ההוא מורה על היותו בתכונתו ובדעתו וברצונו העצמי, ואם הוא אנוס או שוגג או מוטעה חסר לו אחת מהתכונות הדרושות לשלמות הנפש:

טט - אפשר כי ההוא מורה על היותו בתכונתו ובדעתו וברצונו העצמי, אבל שלושה המצבים שפוטרים אותו ואת כל המתרבים ממנו ממיטה על ע"ז זאת מרומזים בטעם זקף-גדול במלת האי'ש בתפקיד שלושה מצבי פטור ולא אנוס, ההוא ולא שוגג, ההוא ולא מוטעה

תורה תמימה ב'אבנים - יכול באבנים מרובות ת"ל (פ' אמור) באבן, אי באבן, יכול באבן אחת, ת"ל באבנים, הא כיצד, לא מת בראשונה ימות בשניה^(ט) [ספרי]:

(אתנה) וסקל'תם ב'אבנים - מרכא טפחא, יתור לרבות - תכלית הענינים הנידונים ברישא עד האתנה הוא פסק מיתת ב"ד בסקילה. היתור לרבות מלמד שבסקילה יש שלבים אחדים: (א) בהפלת הנידון מקומה ב' בבית הסקילה (ללא אבן ביד אדם); (ב) הפלת אבן אחת משא שני אנשים (העדים) על הנידון; (ג) סקילה ע"י העם (רבוי אבנים). נ'מרתו - סלוק, מגביל כפי' תורה תמימה הערה יז) ברור לנידון מיתה יפה כמו דרשינן כפ' קדושים בפסוק ואהבת לרעך כמוך, שאם הנידון מת משלב (א) אין עוברים לשלב (ב) וכו'.

ב'צה"ח טוב טעם ודעת למדני (טוטרוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השפס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערו: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפ' פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מארבו, רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפשא = טרשא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרשא טפשא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפשא – קבוצה שממעיטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרשא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפכו); הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"ע"פ.

1.4 דברים שפטים טז, יח (התשע"ד)

דברים שפטים יז, ו: מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעונשים של מיתה על-פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המתקלא יומת על-פי יעד קאד:

דברים שפטים יט, טו: מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעיקר בעונשים שלא של מיתה

קלא-יקום עד אקד באיש לכל-עון ולכל-תשאת בכל-תשאת אשיר יקטא על-פי שני עדים או על-פי שלשה עדים יקום דבר:

ירושלמי (וילנא) מכות פ"א, ה"ה מתני' (דב' שפטים יז, ו) על-פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המתקלא אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב שלשה אלא להקיש שלשה לשנים מה שלשה מזימין את השנים אף שנים יזמו השלשה ומניין אפילו מאה ת"ל עדים ר"ש אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין ומניין אפי' מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עדים ר' עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באילו אם כך ענש הכתוב לניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לניטפל לעושי מצוה כעושה מצוה מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אפילו מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עדים א"ר יוסי כמה דברים אמורים בדיני נפשות (פסוק (דב' שפטים יז, ו)) אבל בדיני ממונות (פסוק (דב' שפטים יט, טו)) תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש (תלוי אם באו לצפות בעבירה אינם מצטרפים לעדות, אם באו להתרות על העבירה אז שרק אחד יתרה ויצטרף עם אחר שיתרה ושניהם יעידו, אחרת העדות נפסלת והם פוסלים אחרים); גמ' יאמר דיני ממונות ואל יאמר דיני נפשות שאילו נאמר דיני ממונות ולא נאמר דיני נפשות הייתי אומר דיני ממונות הקלים שלשה (אחרונים) מזממין את השנים (הראשונים והפוכים אותם לעדים זוממים) ושנים (אחרונים) אין מזממים את השלשה (הראשונים) מניין אפילו מאה ת"ל עדים או אילו נאמר דיני נפשות ולא נאמר דיני ממונות הייתי אומר דיני נפשות החמורים שנים מזממים את השלשה שלשה אינן מזממים את השנים מניין אפילו הן מאה תלמוד לומר (דב' שפטים יז, ו) עדים:

הלכה ו מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת היא והן נהרגין והשניה פטורה: גמ' א"ר ירמיה חמי היך תנינן הכא היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות הא אם היו שלשה שלשה לא בדא. א"ר יוסי תנינן שלשה שלשה לא בדא. תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשניה פטורה:

הלכה ז מתני' רבי יוסי בי ר' יהודה אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו שני עידיו מתרין בו שנאמר (דב' שפטים יז, ו) על-פי שנים עדים ד"א על-פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: גמ' תני רבי הושעיה הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים (דב' שפ' יט, טו) כתי-יקום עד-תקם באיש עד זומם שהוא עונה באיש לענות בו לא בעידותו. עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה ר' יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה א"ר אבהו לא חיישון לון א"ר יעקב בר דסי ואית נבולין סגין מאן אילין חמיין חבריהון נפקין מיקטלא ולא אמרין כלום. כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת היו העדים כשרין לזה ופסולין לזה רבי הילא אמר איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר מאחר שהן פסולין לזה ופסולין לזה וחרנה אמר כשרין לזה ופסולין לזה רבי מנא לא מפרש רבי אבון מפרש רבי יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה ופסולין לזה רבי שמעון בן לקיש אמר כשרין לזה ופסולין לזה אמר רבי לעזר מתניתא מסייעה לר' יוחנן מה השנים נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה מניין אפילו מאה תלמוד לומר (דב' שפטים יז, ו) עדים ר' יעקב בר אחא איתפלגון רבי חנינה חברין דרבנן ורבנן חד אמר יאות א"ר לעזר וחרנה אמר לא אמר רבי לעזר יאות מאן דאמר יאות אמר ר' לעזר נעשית כעידות אחת ובהתרייה אחת וכל עדות שבטלה מקצתה בטל כולה מאן דאמר לא א"ר לעזר יאות נעשית כשתי כיתי עדים כשרין לזה ופסולין לזה: (דב' שפ' יט, טו) כתי-יקום עד-תקם באיש לענות בו סרה:

על-פי – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) התראה באחד ועדים שומעים המתרה ורואים המעשה (ב) התראה בשני עדים לפחות, שרואים ומתרים (ג) הלכה ז – על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: **על-פי שנים עדים**, קריאה עם פסק מתאימה למצב (א) התראה באחד ועדים שומעים המתרה ורואים המעשה **על-פי שנים עדים**, קריאה ללא פסק מתאימה למצב (ב) התראה בשני עדים לפחות, שרואים ומתרים (ה"ז) **על-פי שנים עדים**, קריאה ללא פסק מתאימה למצב (ג) שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן (ה"ז). טעם פסק עשוי היה לסמן שמיעה לא ישירה אלא באמצעות תורגמן. קריאה ללא טעם פסק מרמזת לשמיעה ישירה מפי העדים ללא מתורגמן.

שנים עדים – מונח רביע, למודים אחדים (א) להקיש שלשה לשנים להזמה (ב) שנים זוממים נהרגים אף שלשה זוממים נהרגים (ג) מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה, א"ר יוסי כמה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר (ד) הלכה ו – מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת היא והן נהרגין והשניה פטורה: (ה) הלכה ז – על-פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: (ו) עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה ר' יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה

עוד דת' למונה רביע: בהלכה ה – חמש פעמים מנומק **שלשה עדים**. אפשר כי תבנית הטעמים של **שנים עדים** – מונח רביע, באה ללמד גם לענין של עדים רבים, כגון מאה עדים כ: (א) צר' להזים את כולם (ב) הריגת כל העדים רק אם כולם הוזמו (ג) נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול בטלה העדות (ד) לרבי כל התנאים חלים בדיני נפשות ובדיני ממונות.

נדון ב- **או שלשה עדים**. נאמר בהלכה ה- מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה מניין אפילו מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עדים א"ר יוסי כמה דברים אמורים בדיני נפשות (פסוק (דב' שפטים יז, ו)) אבל בדיני ממונות (פסוק (דב' שפטים יט, טו)) תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש (תלוי אם באו לצפות בעבירה אינם מצטרפים לעדות, אם באו להתרות על העבירה אז שרק אחד יתרה ויצטרף עם אחר שיתרה ושניהם יעידו, אחרת העדות נפסלת והם פוסלים אחרים) **שלשה עדים** – מרשא טפשא, יתור לרבות עדים כגון מאה (הלכה ה, ז), וכן **בבלי סנהדרין ט, א** ... ומניין שאפילו מאה ת"ל עדים ...

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך** – מוציא מפשט; **מרכא** – מארז, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = טרף; **שנו** ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זק-קטן** – 2; **זק-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זק-קטן** ... **זק-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפכו, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

טט - אפשר שמאמר הגמרא על רבוי העדים מעל שניים מבוסס על יתור מלת "עדים" בצרוף "שלישה עדים" כי אם רצה להגביל עד שלושה בלבד היה לו לומר "על-פי שנים עדים או על-פי שלישה"
 א - תביר מחלק וממעט, יש עדים שראו המעשה אבל לא התרו ואלו לא יעידו והמסתעף מכך שלא יחול על העדות פסול מהם, או הזמה. יש עדים למעשה שהתרו ובאו להעיד ועליהם יחולו עניני פסול, הזמה, עונש אם נמצאו זוממים, ביצוע גזר דין עם הנאשם נמצא חייב.

דברים שפטים ז,ז:

יְד הָעֵדִים תְּהִיָּה בְּוֹרְאֵנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה

וּבְעֵרָתָהּ תִּהְיֶה מִקְרָבָה: פ

ראה בבלי סנהדרין מהב,

אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא (דב' שפ' ז,ז), יד העדים תהיה בוראשנה – מונה גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, אז אם יד אחד העדים משניים נקטעה אין ביצוע גזר דין על ידם אפשרי ולכן לא יבוצע גזר הדין.

ולכא אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא נמי דפסילי רש"י ואם כן נימא עדי גידמין פסולין למה לי דנקט נקטעה לאחר מכאן **יְד הָעֵדִים** יד שהיתה להם תהיה להם בשעת מיתה אבל גידמין מעיקרא לא מישתמעו מיניה דזו היא יד שלהם.

דברים שפטים ז,ח:

כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר לְמִשְׁפַּחַת בֵּין-דָּם | לְדָם בֵּין-דִּין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

ראה בבלי יבמות קדא, תנא קמא וכולי עלמא אומרים אין מקישים דבבב ריבית לנגעים, ולכן דבבב ריבית - מרכא טפא, יתור לרבות עליהם למשל חליצה שהיא דין ממוני

רבי אלעזר סבר מקישינן ריבים לנגעים, מה נגעים רואים רק ביום אף דבבב ריבית - ממונות רואים-דנים רק ביום. ת"ק סבר אין מקישינן ריבים לנגעים לכן החליצה בלילה כשרה.

ב-**בבלי יבמות קדא**, כולם מסכימים שאין מקישים דבבב ריבית לנגעים, אבל ב-**ספרא תזריע פ"א פ"א (ט)** דורש ע"פ (דב' שפ' ז,ח)

כא(ה) ועל-פיהם יהיה כל-ריב וכל-נגע: שמקישים ריבים לנגעים. תורה"מ [מג] ... מקישים ריבים לנגעים הוא דעת ר' מאיר ב-**בבלי סנהדרין לדב**, וחכמים פליגי עליו כנאמר במשנה בסנהדרין.

חליצה וגט הם תביעה ממונית, המחלוקת ביבמות - האם חליצה היא תחילת דין ואסורה בלילה או גמר דין המותר בלילה.

ראה שמות כי תשא לב,ז,לב

תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט) דף קמג עמוד ב

... ואם הוא נדר מסטרא דאבא ואימא ולא בעי אנא סליק לגבי ההוא דאתמר ביה (דב' שפטים ז,ח) **כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר** דאתמר ביה במופלא ממך אל תדרוש דיפטור נדר ואף על גב דשכינתא היא בגלותא לגבי בעלה כנדה דאיהי יפריש בין-דָּם | לְדָם ואתפתח מקורא דילה לדכאה לה במים דאורייתא מים חיים דלא פסקין ואפריש מינה דם נדה דאיהי לילי"ת דלא אתקריבת בהדה דאיהי חובא דנשמתא דסאיבת לה ולית לה רשו לסלקא נשמתא לגבי בעלה לההוא אתר דאתייהבת מתמן ואתדנת **בין-דִּין וּבֵין נֶגַע** בין דיני נפשות לדיני ממונות דאית מאן דאתפרע בממוניה ואית מאן דאתפרע בנפשיה **וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע** כמה דאוקמוהו איכה ישבה בדד דאיהי חשיבא שכינתא בגלותא כמצורע דאתמר ביה בדד ישב מחוץ למחנה מחוץ ודאי דא גלותא דאיהי לבר מארעא דישאל דאיהי מותבא דאת ה' ואי מקורא לא יכיל למפתח עד דיפתח ליה ההוא דסגיר ליה אנא מפייסנא ליה בגין יו"ד ק"א ואי ק"א דאיהו יחודא דיחודיה תמן ובגין לברושין דאתלבש מיד אתפתחת מקורה ואתדכיא שכינתא ורוא דמלה מקוה ישראל י"י מושיעו בעת צרה מושיעו ודאי ההוא דמקורא דמקוה בידה:

כִּי יִפְלֹא - מונה תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, דבר מעבר למחיצת הבנה,

בין-דָּם | לְדָם - קדמא פסק ואולא, קריאה ללא פסק, זה כעין כלל דמים, אחד מהם ע"פ **רבי יוסף בכור שור** עוסק בהבחנה בין דם נידה לדם לידה לדם זיבה, אחרים עשויים להיות דיני נפשות ודיני ממונות המכונים דמים, קריאה עם פסק עשויה להיות דרשת **תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט)** על הפסקת הנידות והפרישה של השכינה כמו טהרת הנידה במים חיים דלא פוסקים ואתפתח מקורא דילה לדכאה לה במים דאורייתא מים חיים דלא פסקין ואפריש מינה דם נדה

דברים שפטים ז,ח:

כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר לְמִשְׁפַּחַת בֵּין-דָּם | לְדָם בֵּין-דִּין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

כִּי יִפְלֹא - מונה תלישא-קטנה, כעין שני עניני תלישא-קטנה, ענין מחיצה ושיעורין שונים. מחיצה – היעלמות ידיעת הלכה או הכרעת הדין מן הדיינים, מחלוקת עם המופלא שבבית דין, שיעורין ואומדנים **לְמִשְׁפַּחַת** – רביע, לכאורה ארבעה סוגי משפט,

רבי יוסף בכור שור מונה ששה סוגי משפט ע"פ **בבלי סנהדרין ז,א**

למשפט - זה הדין. **בין דם לדם** - בין דם נידה לדם לידה לדם זיבה. **בין דין לדין** - בין דיני ממונות לדיני מכות לדיני נפשות. **בין נגע לנגע** - **בין נגע** אדם לנגעי בגדים לנגעי בתים. **דברי** - אילו החרמים והערכין וההקדשות, שבאים על ידי דיבור. **ריבות** - השקות סוטה, שבא על ידי ריב שבין אדם לאשתו; ועריפת עגלה ערופה, שעל ידי ריב בינו ובין רעהו הרג את חברו; וטהרת מצורע (ראה סנה' פז,א), שעל ידי שהוא בעל מריבות ומוציא שם רע (ראה ערכין טו,ב), בא לו הנגע. **בשעריך** - זה לקט, שכתה ופיאה (ראה סנה' פז,א) וכו'

רלב"ג מונה שלוש סוגי מחלוקת בין דיני סנהדרי קטנה.

ראה רביע, תלישא-קטנה

ב"ה טוב טעם ודעת למודני (טוטו"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקח – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקח-קטן – 2; זקח-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקח-קטן ... זקח-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

יעוד מה כהן ולוי נוטלין מעשר כך המלך צאנכם יעשור (ש"א ח"ז) (שיעור מס המלך מעשר)
לא יהיה - תלישא-גדולה בתפקיד ללמד לאחריו - ירמוז ע"פ **רש"י** לשיעור קדשי הגבול לכהנים (**שפת"ח** קדשים שמביאים לכהנים בגבולין)

לא יהיה - תלישא-גדולה בתפקיד ללמד לאחריו ירמוז למחיצות, וכתב ה-**רמב"ם** שלא יהיה נחלה לכהנים ולוים בארץ עשרה עממים, אבל בשאר הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל יש להם נחלה וחלק בבזיה. תרו"מ ובכורים רק מארץ עשרה עממים.

דברים שפטים יח,א:

לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לני חלק ונחלה עם ישראל
אשר ה' ונחלתו יאכלון:

לא יהיה - בהוויתו-ביסודו גזירת הכתוב תלש-הרחיק את מי? - **לכהנים הלויים** – קדמא ואולא המרמוז על לימוד בסדר מסוים, שכאן עשוי להיות כלל, כלל מה? כל-שבט-לוי-פרט א' - **רש"י** בין תמימים בין בעלי מומין, **לני** - תביר-בעל מום אפשר יצא מן גזירת הכתוב? **כל שבט** דרגא מושך המיחול אל התמימים הדרגא - מצביעה על הכהנים הלויים? או מצביעה אל הסיפא אחרי האנתח.

חלק ונחלה – מרכא טפקא, כעין יתור לרבות, רש"י - (חלק ביזה) נחלה בארץ עם ישראל-חלק השייך ל"חלק ונחלה"-ביזת הנכבשים, נחלת הנכבשים וחלק שלא שייך לביזה ולנחלת הארץ-זה ממועט מן המשפט השלילי, לכן בזה יהיה חלק. מהות חלק זה מתבררת אחרי האנתח, דרגא אחרי האנתח מצביע על הכתוב המלמד. אשי ה' ונחלתו יאכלון-

רש"י: אשי ה' - קדשו המקדש ס"א קדשי הקדשים-האם יש לכהן בעל מום חלק בק"ק?

רש"י: נחלתו-אל קדש הגבול תרומות ומעשרות-תביר טפקא-חלק לפרטים אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו.

ה' תביר... **יאכלון**-חלק השייך לאשי ה' ונחלתו-אלו קדשים: אלו תרו"מ ואף לוי מעשר עני אלו מתנות כהונה חולין? . חלק שלא שייך לאשי ה' ונחלתו-חטא מן הנ"ל.

דברים שופטים יח,ג:

וזו יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבתי הנזבח אם-שור אם-שה
ונתן לפהו הזרע והקטנים והקבה:

וזו יהיה משפט הכהנים - פזר תלישא-קטנה קדמא ואולא, תלישא - שיעורי מתנות כהונה מחולין, (ד) ע"פ **רש"י** שיעורי תרומה ושיעורי ראשית הגז, **וזוה** – פזר ענינו וענין אחר.

פרט א' – **מאת העם** – מונח רביע **מאת** - תביר ממעט מ-**זבתי הנזבח** – את הכהנים עצמם ???

פרט ב' – **אם-שור אם-שה** מתנות כהונה מן החולין שייך בבהמות, ולא שייך בחיה שכבר נאמר עליהן בחיה בגדר בהמה אבל לא שייכת לזובח הזבח, כפי **רש"י** - **שור** - פרט לחיה, **שה** פרט לטריפה? .

פסוק ג' - כלל בתיך כלל של **פסוק ג'** לענין אשי ה', **פסוק ב'** כלל ב'... לענין אשי ה' ונחלתו

דברים שופטים ח"ג:

וזו יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבתי הנזבח אם-שור אם-שה
ונתן לפהו הזרע והקטנים והקבה:

מאת זבתי הנזבח אם-שור אם-שה ספרי מ"ה – לרבות כלאיים (לרבות) בין בארץ בין בחו"ל.

מלבי"ם... וכן דרשו פה כל שהוא **שור** וכל שהוא **שה** וא' מרבה כלאיים וא' מרבה חו"ל ... בסתמא ספרי ר"ש ... כמו שמביא ב-**חולין קלו ע"ב**... וכן יסביר כע"א ??? פטור מן המתנות, שכן לא דרש **אם-שה** לרבות את

זבתי הנזבח – מדובר בבשר חולין ובהמה היא בכלל חיה טהורה או חיה טהורה היא בכלל בהמה, לכן אפשר כי **זבתי הנזבח** – מרכא טפקא, יתור לרבות לשחיטת חולין חיה טהורה ועופות, לכן **מאת** – תביר, ממעט החיות והעופות הטהורים מ-**ונתן לפהו הזרע והקטנים והקבה** מתן מן המתנות כהונה,

הקרא **אם-שור** – מונח, רבוי כפי **ספרי מ"ה** – לרבות כלאיים (לרבות) בין בארץ בין בחו"ל. **מלבי"ם**... וכן דרשו פה כל שהוא **שור** וכל שהוא **שה** וא' מרבה כלאיים וא' מרבה חו"ל ... **אם-שה** – אתנה, והגבלה שלא יתן מן הטריפה:

ע"פ **רש"י** חיה (הקרא מוציא את החיה הטהורה ממתן מתנות כהונה), ראה **שפת"ח**.

אפשר כי **דברים שופטים ח"ג:** **וזו יהיה** – תרסא, בתקיד שיעורין למתנות כהונה מן החולין בפסוק (ח"ג) ... **ונתן לפהו הזרע והקטנים והקבה** ובפסוק (ח"ג) כמוסבר כאן **דברים שופטים יח,ד:**

ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן-לו:

ראשית דגנך – **רש"י:** זו תרומה ולא פרש בה שעור... 1/40, 1/50, 1/60.

תירשך ויצהרך – מונח רביע

וראשית גז צאנך תתן-לו – **רש"י:** 1/60 מחמש רחלות

ראה **דב' עקב ז**, יג על העברת הלימוד המקובל בהפרשת תרו"מ מכאן לשם

ב"ה טוב שנתנו לך (טו"ד) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שונה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שונה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 דברים שפטים טו"ח (התשע"ו, לא מעובד)

דברים שפטים יח,א: לא יהיה לפהנים הלזים כל-שבת לני חלק ונחלה עם-ישראל

אשי ה' ונחלתו יאכלון:

דברים שפטים יח,ב: ונחלה לא יהיה-לזו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו פאשר דבר לז: ס

רש"י (א - ב) כל-שבת לני - בין תמימין בין בעלי מומין:

שפת"ח ס דאם לא כן למה לי כל שבת לוי כיון שכתוב לפניו לכהנים הלזים אלא לרבות בין תמימים כו' ואם תאמר למה איצטרין מיעוט לבעלי מומין והא לעיל בפרשת צו כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה ופירש רש"י כל זכר אפילו בעל מום כו' ר"ל שגם הם יחלקו בקרבנות ופשיטא שלא ינחלו דמשום זה ניתן להם חלק בקרבנות ויש לומר לפי שקדשי הגבול כגון תרמה וביכורים בכור וחלה וזרוע וכו' שיש לבעלים טובת הנאה בקרבנותיהן שהם יכולין ליתן לאיזה כהן שירצו ולרובם הם נותנין לתמימים שיכולין להקריב ולא לבעלי מומין שאינם יכולין להקריב הוה אמינא שיטלו חלק בארץ לכן צריך מיעוט:

חלק - בביזה: ונחלה - בארץ: אשי ה' - קדשי המקדש [קדשי קדשים] (ט: כהן בעל מום אוכל בק"ק, אף שאסור לעבוד): ונחלתו - אלו קדשי הגבול² תרומות ומעשרות. אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרוש, (דב' שפ' יח,ב) ונחלה לא יהיה-לזו - זו נחלת שאר:

בקרב אחיו³ – זו נחלת חמשה. ואיני יודע מה היא. ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממין, ושל סיחון ועוג, שני עממין אמורי וכנעני. ונחלת שאר לרבות² קיני וקנזי וקדמוני. וכן דורש בפרשת מתנות שנאמר לאהרן על כן לא היה ללוי וגו' (דברים י', ט) להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ט: ע"פ שפת"ח ע' ר"ל קדשים שמביאין מן הגבול ומה הם ומפרש תרומות ומעשרות) (דב' שפ' יח,א) לא יהיה – בהיותו (ביסודו) גזירת הכתוב תלש (טעם תלישא-גדולה בתפקיד תלש-הרחיק) את ה-פהנים הלזים – קדמא ואולא המרמוז על לימוד בסדר מסוים, שכאן עשוי להיות כלל, ואחריו כל-שבת לני - פרט [רש"י] בין תמימים בין בעלי מומין, לני – תביר, בתפקיד שבור, מלמד על בעל מום. והסביר [שפת"ח ס] אפשר שכהן בעל מום יצא מן גזירת הכתוב כי לא נוטים לתת לו קדשי גבול לכן יהיה לו חלק ונחלה? תבנית הטעמים הבאה עונה על כך:

כל-שבת לני חלק ונחלה – דרגא תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא נחלות בארץ-ישראל ושעל כל אחד חלה אותה הלכה. כפ' [רש"י] בין תמימים בין בעלי מומין, אין להם נחלה מחלוקה ע"פ הגורל. אלא כל שבת נתן להם ערים וסביבותיהם כנאמר ב-(במדבר מסעי לה,ו)

אשי ה' ונחלתו – דרגא תביר טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא קדשי המקדש ו/או קדשי קדשים ושעל כל אחד חלה אותה הלכה. כל הכהנים בין תמימים בין בעלי מום אוכלים בקדשי מקדש ובקדשי קדשים. וכן זוכים במתנות כהונה מקדשי הגבול. יאכלון – סלוק מגביל זכיות הכהנים, כהן לא יכול לדרוש שיתנו לו במתנות כהונה בגבולין כהסביר [שפת"ח ס] ויש לומר לפי שקדשי הגבול כגון תרמה וביכורים בכור וחלה וזרוע וכו' שיש לבעלים טובת הנאה בקרבנותיהן שהם יכולין ליתן לאיזה כהן שירצו. ועוד שכהן לא יכול לקבל כמתנות כהונה עבור עזרתו בכינוס תבואה לגורן.

ונחלה לא יהיה-לזו – מרכא טפקא כיתור לרבות שאין תרומות ומעשרות מארץ קיני וקנזי וקדמוני

דברים שפטים יח,י: לא ימצא בה' מעביר בנז-ובתו באש קסם קסמים מעוני ומנחש ומכשף:

ויקרא קדשים כג, ונא' אָתָּן אֶת־פְּנֵי בְּאֵשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקִּרְבֵּי עַמּוֹ כִּי מִזְרַעוֹ נָתַן לְמַלְאָךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וְיִסְלַל אֶת־שֵׁם קְדוֹשִׁי:

דברים ראה יב,ל: הַשִּׁמְרֵן לִךְ פְּרַתְנִקְשׁ אֶחָדֵיהֶם אֶחָדֵיהֶם הַשְּׂמֵדָם מִפְּגִיף

וְפָן תִּדְרֹשׁ לְאַלְהֵיהֶם לְאִמֵּר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־ אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־בָּם גַּם־אֲנִי:

דברים ראה יב,לא: לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ

כִּי כְלִיתוּ־עֲבַת ה' אֲשֶׁר שָׂא עֲשׂוֹ לְאַלְהֵיהֶם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ לְאַלְהֵיהֶם:

ספרי דברים פרשת ראה פיסקא פא

(דב' ראה יב,לא) לֹא־תַעֲשֶׂה כֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ, יש כן לעבדה (ט: אמרו שבעבודות של ע"ז יש לעבד לה) ויש כן למתעבד (ט: אמרו שבעבודות לה' יש לעבוד לע"ז)

אשר שוא – מונח רביע בתפקיד של לפחות ארבעה דברים הקשורים לעבודת ה' ולהבדיל לעבודה זרה כהמשך [ספרי]:

מיכן אמרו (ט: א) בדבר שמקריבים אותו למזבח אם מקריבים אותו לעבודה זרה חייב, (ט: ב) דבר שמקריבים אותו לעבודה זרה אם הקריבו למזבח פטור, (ט: ג) דבר שאין מקריבים אותו למזבח והקריבו לעבודה זרה אם מקריבים כיוצא בו (ט: ד) חייב (ט: ד) ואם לאו פטור, יכול לא יהו מקריבים חטאות ואשמות (ט: ה), אפשר כי מתיחס ל-ט: א) תלמוד לומר (דב' ראה יב,לא) כִּי כְלִיתוּ־עֲבַת ה' אשר שוא דבר השנאי ומתועב במקום, (ט: ה) דבר אחר לא נתכוננו להקריב אלא מה שהמקום שונא. (ט: ט) כמו שמשיך [ספרי] ואומר (דב' ראה יב,לא) כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם, אין לי אלא בניהם ובנותיהם אבותם ואמותם מנין תלמוד לומר בְּנֵיהֶם גם בניהם (ט: ט) יתור מלת גם, ויתור מלת את שלא הזכיר הספרי) בְּנֵיהֶם גם בנותיהם (ט: ט) בכתוב של בנותיהם אין מלת גם, מלה זאת מגיעה מ-גם אֶת־בְּנֵיהֶם ונעשה בה שימוש חוזר. יש גם יתור מלת את שלא הזכיר הספרי) אמר רבי עקיבה אני ראיתי גוי אחד שכפתו לאביו והניחו לפני כלבו ואכלו סליק פיסקא

(דב' ראה יב,לא) כִּי – מונח לפני תבנית סוגרת ענין גם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם, מונח זה כעין מלמד על דרשות נוספות בתוכן לפי תבנית הטעמים שלה. אפשר שכאן הוא הגורם לשימוש חוזר במלת "גם" עם מלת בְּנֵיהֶם גם בנותיהם ועל ע"ז כך דורש "אמותם" מ-בְּנֵיהֶם גם בנותיהם.

גם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵיהֶם – מהפך פשטא זק-קטן, זק-קטן שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב וזה רבוי אבות מבניהם, רבוי אמהות מבנותיהם.

ירושלמי סנהדרין פ"ז ה"י (וילנה לח - לט) גמ' אזהרה לנותן מזרעו למולך מניין? ראה הפסוקים

(דב' שפ' יח,י) מַעֲבִיר בְּנֵי-וּבָתּוֹ - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות כפ' [אור שמחה] לרבות אפילו העביר בְּאֵשׁ לשאר ע"ז שאין

דרכה בכך, שחייב כרת.

... (וילנה לח,ב) מולך, כל שתמליכהו עליך, אפילו קיסם אפילו צרור (וי' קד' כג) וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקִּרְבֵּי עַמּוֹ, לרבות שאר ע"ז בהיכרת

(וי' קד' כג) וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות כהמשך [הירושלמי] לרבות שאר ע"ז בהיכרת

מִקִּרְבֵּי עַמּוֹ – מונח אתנה,

רבי נסה בשם רבי לעזר (אור שמחה א"ש) - שאר ע"ז בהיכרת אף שאין דרכם בכך, ר' לעזר ב"ר שמעון אמר דאינו חייב אלא על המולך בלבד (א"ש) ודווקא על יוצאי יריכו) לרבות שאר ע"ז לבנים ולבנות, (וגירסה אחרת) לאבות ואמהות (א"ש) שאר ע"ז שחייבין כרת אף

ב"ה טוב ודעת ולמנו (טוול"ל) כי מצוות האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא = טרואא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקט; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.7 דברים שפטים טו, יח (התשע"ז)

דברים שפטים יח, יג: תמים תהיה עם ה' אלהיך:

[רש"י] (דב' שפ' יח, יג) **תמים תהיה עם ה' אלהיך** – התהלך עמו בתמימות ותצפה לו⁵ (שפת"ח פ) אל תעשה כמו שעושים עע"ז ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז⁶ (שפת"ח צ) ואז כך תפרש הקרא **תמים** (טט: היינו) תהיה עמו ולחלקו: **אגרות קודש כרך טו ע' סד, אדמו"ר ממ"ש, דבר מלכות שפטים התשע"ז** ... על דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגולות בדוקות וכיוצא בזה (עייני גם כן בשו"ע יו"ד סי' קעט הל' מעונן ומכשף), כמה פרטים בהנ"ל. אבל במה דברים אמורים, כשיודעים הענינים הנ"ל על בורים, שרשי הנשמות שרטוטי היד. ותמה אני אם יש בדורנו מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו.

טור יורה דעה הלכות מעונן ומכשף סימן קעט ... אבל בית אשה ותינוק מותר לעשותן סימן כגון שקונה בית ואומר מעת שקניתי היה לי לסימן טוב⁷ כי הצלחתי בכל דרכי וכן משנשאתי אשה פלונית⁸ וכן שאומר לתינוק פסוק לי פסוקך ושמה כשאומר לו פסוק מהברכות⁹ (פרישה) שזה כעין נבואה) וכתב הרמב"ם כל אלו וכיוצא בהם מותר הואיל ולא כיון מעשיו ולא מנע מלעשות ולא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה זה מותר: **שו"ע יו"ד הלכות מעונן ומכשף סי' קעט [סע' ד]** ... הגה ו (= ש"ך) **יש אוסרין** (רמב"ם וסמ"ג). יב' וההולך בתום ובוטח בה', חסד יסובבנו (תהילים לב, י). ... ועל ידי ספר יצירה (פרישה) פירוש בשמות הקדושים) מותר לעשות לכתחלה ... וכ"כ ה"ר ישעיה כל אדם שעושה על ידי שמותיו הקדושים מותר שהוא גדולתו וגבורתו של הקדוש ברוך הוא

[רבינו בחיי] (בר' לך יא) **אֲנִי־אֶל שְׁמֵי הַתְּהִלָּה לִפְנֵי נְהַיָּה תָּמִים**: ... ודע כי נקרא "תמים" מי שתוכו כברו (זוהר פינחס, סולם סע' שלג), ופיו ולבו שוים, וענין היחוד צריך שתהיה עדות הלב והפה שוים, על כן הזכירו הש"י **נְהַיָּה תָּמִים** ... ועל כן באה מצות עשה שבתורה, שנאמר (דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ**: והוא השבח הגדול האמור בכל הצדיקים: (בר' נח וט) **אִישׁ צַדִּיק תָּמִים**.

(דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה** – (סלוק) מונח זקף-קטן, זקף-קטן מורה שיש כאן שני לימודים, מונח עשוי ללמד על רבוי מצב מסוים לימוד (א) מצוות עשה כפ' רש"י התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ואז תהיה עם ה' ולחלקו ומוזה בא לאו הבא מכלל עשה כפסק **שו"ע יו"ד הלכות מעונן ומכשף סי' קעט [סע' א]** [א אין שואלים בחזוים בכוכבים ולא בגורלות. הגה: בן משום שנאמר: (דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ** (ב"י בשם תוספות דע"פ ובשם ספרי). א ג ו"כ"ש (א) דאסור לשאל (ב) בקוסמים ומנחשים ומכשפים (פסקי מהרא"י סי' צ"ו).

לימוד (ב) מצוות עשה לשמור על גוף ונפש בריאים. לכן כפי' **אגרות קודש כרך טו ע' סד, אדמו"ר ממ"ש** על דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגולות בדוקות וכיוצא בזה מותר להעזר מהידועים בדרך התורה ענינים אלו על בורים, וכפי שפסק השו"ע יו"ד סי' קעט.

תמים – מונח, עשוי ללמד על רבוי מצב מסוים בסכנות שונות כמו שפסק **שו"ע יו"ד הלכות מעונן ומכשף סי' קעט** בסעיפים שונים. להתיר להיעזר בסימן שארע בעבר כגון בית אשה ותינוק. לחישה על נשיכת עקרב, חבור חבר להציל נפשו מנחש ועקרב ואופני הזק אחרים. ולקרות פסוקים להגן מן המזיקין, ולהתרפאות בקמיע אפילו שיש בהם שמות, ולשאת קמיעות שיש בהם פסוקים..

(דב' שפ' יח, יג) **עָם** – טפחא, בתפקיד שנוי ורבוי, [שלי"ה] [מאמאר תורה שבכתב שש מעלות לכסא ע' פו] [דרך חיים ותוכחה מוסר] (דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ**: זה הפסוק כולל כל הנהגת המדות וקדושה, ושיהיה דבק בהשם תמיד תמים תהיה. עוד יש בזה הפסוק רמז גדול המתבאר בזוהר במקום אחר ואמר כשהאדם עושה ומקיים מצות מוסיף כח בדיוקנא שלעילא ובעבירה פוגם לעילא ותתא וכו'. וכשאדם חוטא מחזו רשימין באפיה (טט: העבירה משאירה רושם בפניו, נראית בפניו) וזהו ענין הכרת פניהם ענתה בס, וכן כתיב חכמת אדם תאיר פניו.

(דב' שפ' יח, יג) **עָם** – טפחא, בתפקיד שנוי, ע"פ ה- [דברי צדיקים, הרב דב בעריש מאשפצין (אוצר החכמה) ע' 66] ע"פ גמרא חולין, שאדם צריך לעשות מצוות שלא בדרך אנשים מלומדה, היינו לשנות עצמו שהמצוות תהיינה ככוונה לשם יתברך לבדו, בלי שום כוונה אחרת. שמי שעושה מצוה בלא כוונה הוא רק חציו לפני ה' באיברים הנגלים, צריך לחבר את האיברים הנסתרים וכלי המחשבה שיהיו קשורים בה' בשעת המעשה (זוהר פינחס, סולם סע' שלג). ואז לא יוכלו המעוננים וכו' לעשות לו מאומה ... שאין לך לירא מהם.

(דב' שפ' יח, יג) **עָם** – טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **ה' אֱלֹהֶיךָ** ולהיות לדבר אחד. **זוהר במדבר שלח, הסולם (קע)** ... כל דנטיר ברית קדישא, אזדווגת ביה שכינתא, ושריאת עליה, ובגין כך (דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ**: (דב' שפ' יח, יג) **תָּמִים תְּהִיֶה ולבחר עם ה' אֱלֹהֶיךָ**: בזווגא חדא (היינו מאוחד עם ה'), דכיון נטיר ברית דא, עם ה' להוי, ולא אתפרש מניה.

שתי ההבנות (דב' שפ' יח, יג) **עָם** – טפחא, בתפקיד שנוי, **עָם** – טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו ולהיות לדבר אחד. הם מאוחדות, כי ע"י השנוי שהאדם עושה בעצמו להיות כל כוונתו לשם שמים, הוא מתבטל אל שיי"ת ומתאחד עמו.

(דב' שפ' יח, יג) **ה' אֱלֹהֶיךָ** – מרכא סלוק, כעין רבוי הגבלות, ע"פ [ארמון על מכונו, הרב ארמוני מ"ח, (אוצר החכמה) ע' 82] תקבל בתמימות הנהגת ה' הניסית (שם הוי') והנהגת ה' הגלויה בטבע (שם אלקים) והכל מונהג ומוגבל על ידו ואין בלעדו.

(דב' שפ' יח, יג) **ה' אֱלֹהֶיךָ** – מרכא סלוק, כעין רבוי הגבלות, האדם המבקש לדבוק בשי"ת צריך להגביל עצמו להיות תוכו וכבר, דובר אמת, וכוונת מעשיו לה' לבדו. אפשר להוסיף גם כיוון נוסף הגבלת התמים אל התמימים אבל עקשות עם העקשים

(שמ"ב כב) (כו) עם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עם־גִּבּוֹר תִּמְיָם תִּתְחַסֵּד: (כו) עם־גִּבּוֹר תִּתְחַסֵּד עם־עַקֵּשׁ תִּתְחַסֵּד:

(תה"י) (כו) עם־חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עם־גִּבּוֹר תִּמְיָם תִּתְחַסֵּד: (כו) עם־גִּבּוֹר תִּתְחַסֵּד עם־עַקֵּשׁ תִּתְחַסֵּד:

דברים שפטים יח, יג: תמים תהיה עם ה' אלהיך: ס

דברים שפטים יח, יד: כיו הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתם לא לן נתן לה' ה' אלהיך:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"ד – תמצית ההשערת: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: **מונה – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטת חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונה רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא = סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.****

[ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קעד] (דב' שפ' יח,יד) כיו הנונים האלה אשר אתה יורש אותם, עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה אתה יורש את הנונים האלה. אל-מענגנים ואל-קסמים ישמעו. שמה תאמר להם יש במה להשאל ולי אין לי תלמוד לומר ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך: [נתן לך]. לך נתנה ואתה מניח דברי תורה ומתעסק בבטולה סליק פיסקא (דב' שפ' יח,יד) כיו הנונים האלה – מונה לגרמיה (מונה פסק) מונה רביעי, אפשר שלפנינו דרשה במידה י"א של ל"ב מידות של ר' אלעזר בריה"ג סדור שנחלק.

מוצע לומר שבקריאה עם פסק מלת "כי" מצטרפת לפסוק הקודם (דב' שפ' יח,יג) **תמים תהיה עם ה' אלהיך: ס (דב' שפ' יח,יד) כיו בזכות עשיית מצוה האמורה בענין שהיא הכתובה לפני-כן (דב' שפ' יח,יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך**
שבשכרה אתה יורש את הנונים האלה. וזוכה לנאמר בסוף הפסוק לקשר הנבואי מעם (דב' שפ' יח,יד) ה' אלהיך: אל (דב' שפ' יח,טו) נביא מקרבה מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו: (ראה [שפת אמת] להלן). בקריאה ללא פסק מלמד על דרכי הגוים (דב' שפ' יח,יד) כיו הנונים האלה ... אל-מענגנים ואל-קסמים ישמעו

[שפת אמת דברים פרשת שופטים [תרמ"ז - תרמ"ח - תרמ"ט]]
בפסוק (דב' שפ' יח,יג) תמים תהיה כו' (דב' שפ' יח,יד) כיו הנונים האלה כו' אל-מענגנים כו'. פי' כי נמצא חכמה בטבעיות והוא בחי עשרה מאמרות שנברא בו העולם דכתי' (תה' צב,ג) מה-דקלו מעשך כו' כאן נשלב את הנלמד מתבנית הטעמים בכתוב (דב' שפ' יח,יד) ואתה לא כן – זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד כעין שנוי גדול, כאן עבור בני ישראל, מהסדר הטבעי של אומות העולם כהמשך פירוש [שפת אמת]
ויש חכמה ב"עולם שנה נפש" ומאלו הכחות נמצא בחכמי האומות. מענגנים היא החכמה בזמן. קסמים במעשה. (דב' שפ' יח,יא) אוב ונדעני בנפשות.

וכאן בא השנוי הגדול
אכן לבני"ם נמשך ככל יום התחדשות למעלה מן הזמן והטבע. וזה ענין עשרת הדברות שנמסר כל ההנהגה ביד בני"ם. כי עשרה מאמרות הם החק שנתן הקדוש ברוך הוא בהבריאה. ובעשרת הדברות כתי' (שמ' יח,כא) ונדבר אלהים את פלי-הדברים האלה לאמר: שנתן זה הכח בפיהן של בני"ם כמ"ש (שע' נא,טו) ונאשים דברי פיהם. אשים הוא לשון עתיד והוה. כי באמת האותיות הושמו בלב בני"ם בקבלת התורה. אך מתפרשין בכל עת בפירושים וצירופים שונים.
ומעידה על כך תבנית הטעמים של (דב' שפ' יח,יד) נתן לך – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. הבסיס הוא אותיות עשרת הדברות וההרחבה היא בכל עת בפירושים וצירופים שונים, ועד שבדיבורים אלו מתקיימין ומתחדשים מעשה בראשית תמיד (שיסודם מעשרה מאמרות שהם החוק שנתן הקב"ה בהבריאה (ראה לעיל) ראה המשך מאמר שפת אמת).
ואלה הדרכים יכולין בני"ם להשיג תמיד. ומזה ה' הנבואה בישראל כמ"ש (דב' שפ' יח,יח) ונתתי דברי פיהם. והנביא ה' בכח כללות בני"ם כמ"ש (דב' שפ' יח,טו) נביא מקרבה. רק שהנביא הוציא מכח אל הפועל כח הדיבור שבכללות בני"ם כמ"ש (שע' נא,טו) ונאשים דברי פיהם ונאשים דברי פיהם ובצל יד פסימיה לנטע שלום וליסד ארץ ולאמר לציון עמי-אמת: ס שבדיבורים אלו מתקיימין ומתחדשים מעשה בראשית תמיד. ועיין במד' יתרו שכל הנביאים קבלו נביאתן מהר סיני כמ"ש (שמ' יח,כא) ונדבר ... לאמר: כו':

(א) כפי' ר' יוסף בכור שורף (דב' שפ' יח,יד) אל-מענגנים ואל-קסמים ישמעו - 'אנטנדנט' (בלעז, טט: ישמעו, ישימו לב), כי אין השכינה שורה עליהם. ואתה לא כן נתן לך - לא נתן לך כך, אלא משרה שכינתו על הנביאים, שתבוא לך מאת הקדוש ברוך הוא.

(ב) (רלב"ג) (דב' שפ' יח,יד) כיו הנונים האלה אשר אתה יורש אותם אל-מענגנים ואל-קסמים ישמעו - רוצה לומר, כי מפני היותם תחת המזל יקרה להם שיגידו קצת העתידות בזה האופן; אך אתה אינך כן, כי הנביא לבד הוא אשר יודיע לכם המתחדש, כאמרו: (במ' בלק נג,ג) כי לא-נחש בינעלב ולא-קסם בישראל פעת ואמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל: כמו שפרשנו בפרשת 'בלק' (שם). או ירצה בזה: כי אלו הנונים, לחסרונם, לא השגיח השם יתעלה בהם להודיע להם העתידות, ואין להם מפני זה נביא; ולזאת הסבה יתפייסו באלו המהתלות שיודיעו המענגנים והקסמים. ואולם אתה - הנה נתן לך השם יתעלה שתיגע לך הודעת העתידות בשלמות על יד נביא. הגוים תחת המזל ולחסרונם אין השם מודיע להם העתידות ואין להם מפני זה נביא, אבל לישראל הודעת העתידות בשלמות על יד נביא. וזה שנוי גדול בסדר הטבעי שאין יודעים העתיד.

דברים שפטים יח,טו: נביא מקרבה מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו:
[רש"י] (דב' שפ' יח,טו) מקרבה מאחריך כמני - כמו שאני מקרבה מאחריך יקים לך תחתי, וכנ"ם מנביא לנביא:
נביא – קדמא, אפשר מלמד על העיקר השביעי לרמב"ם ... שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמיתית, ושהוא אב לנביאים, לקודמים לפני ולבאים אחריו. אפשר שבא ללמד שנבואת משה היא מקדמת דנא יקים לך – מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב ואלו הנביאים הבאים מכה נבואת משה רבנו.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת (טו"ד) כי במצוותי האמנותי – ההלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, השש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: קדלא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדלא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.8 דברים שפטים טז, יח (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

דברים שפטים יז, ד: והגד-לה ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל:
(וי' ה,א) ונפש בייחצא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או נדע אם-לוא יגיד ונשא עונו: (דב' ראה יג,טו) ודרשת וקשרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך: (דב' שפ' יט,יח) ודרשו השפטים היטב והנה עד-שקל העד שקר ענה באמיו:
כדי ללמוד גזירה שוה ללא עירעור הכתובים צריכים להיות מופנים מכל צד.

[מדרש תנאים] (דב' שפ' יז,ד) והגד-לה ושמעת וכי אפשר לבשר ודם לשמוע אלא מפי הגדה (טט): אחת מהמלים יתירה, ולפי המשך זאת "והגד-לך" ולכן פנויה לדרשה בגזרה שוה) אלא הרי אתה דן נאמר כאן והגד ונאמר להלן (וי' ה,א) הגדה (טט: יגיד) מה להלן בבית דין אף כאן בבית דין:

במידת גזרה שוה במשמעות שרש הג"ד כנדרש ב-[מדרש תנאים] המלמד על עדות בבית דין בין (וי' ה,א) הגדה (טט: יגיד) בבית דין אז גם ב-(דב' שפ' יז,ד) והגד בבית דין, אם כן מה משמעות (דב' שפ' יז,ד) והגד-לה – מקף כרב-מצב מקום הגדה ולמי מגיד. (א) מחוץ לדין בנושא הנידון בבית-דין אפילו לדין (ב) בשעת דיון בבית דין בנושא הנידון. התורה בוררת רק מצב (ב).

(דב' שפ' יז,ד) והגד-לה ושמעת – (סלוק) טפחא אתנה תבנית טעמים כמו (דב' וא' ו,ד) שמע וישאל שבית הדין העדים והנידונים או המתדיינים יהיה עליהם עול מלכות שמים.

(דב' שפ' יז,ד) ושמעת ולא מאלך (טט: טעם אתנה מגביל שלא ידון הדיין מידיעת עצמו אלא על פי עדים): ודרשת מן התורה: היטב נאמר כאן היטב (יחיד לע"ז) ונאמר להלן (דב' ראה יג,טו) היטב (עיר הנידחת לע"ז) מה להלן (יג,טו) (עיר הנידחת לע"ז) בשבע חקירות אף כאן (יז,ד) (יחיד לע"ז) בשבע חקירות מה כאן (יז,ד) בשני עדים הכתוב מדבר אף להלן (יג,טו) בשני עדים הכת' מדבר: (יז,ד) והנה אמת להוציא את הספק: (יז,ד) נכון הדבר שתהא עדותן מכוונת פרט לשהכחישו זה את זה אפלו בבדיקות שאין זה נכון: (יז,ד) נעשתה התועבה הזאת בישראל להוציא את העובר ע"ז וברח שנ' (יז,ד) בישראל:

[ספרי דברים שופטים פיסקא קצ] (דב' שפ' יט,יח) ודרשו השפטים היטב (עד זומם) ולהלן הוא אומר (דב' שפ' יז,ד) והגד-לה ושמעת ודרשת היטב (יחיד לע"ז) (דב' ראה יג,טו) היטב (עיר הנידחת לע"ז) (דב' שפ' יט,יח) היטב (עד זומם) לגזירה שוה מלמד שבדקים אותו בשבע חקירות אין לי אלא חקירות, בדיקות מנין תלמוד לומר (דב' ראה יג,טו) והנה אמת נכון הדבר

[מדרש תנאים] דורש גזרה שוה נוספת משני מופעי מלת "היטב", **[ספרי שופטים פיסקא קצ]** לומד גזרה שוה זאת משלושה מופעי מלת (דב' שפ' יז,ד) היטב (יחיד לע"ז) (דב' ראה יג,טו) היטב (עיר הנידחת לע"ז) (דב' שפ' יט,יח) היטב (עד זומם) לגזירה שוה אחת מתכונות גזרה שוה שאפשר לקחת כתוב נוסף שבסביבת הכתוב שממנו לומדים גזרה שוה באחד מהפסוקים ולהעביר מסקנה הילכתית ממנו אל הפסוקים האחרים שמתפתים בגזרה שוה. ל-[ספרי] ברור שהכתוב (דב' שפ' יז,ד) היטב (יחיד לע"ז) הוא על דרישת שני עדים אף שאינם כתובים במפורש.

הידיעה על שני העדים מועברת אל הכתוב (דב' ראה יג,טו) היטב (עיר הנידחת לע"ז) שגם בה צריכים שני עדים ובית דין עורך להם שבע חקירות. אם הידיעה הזאת הדרשה חזרת אל (דב' שפ' יז,ד) היטב (יחיד לע"ז) ולומד בה ששני העדים נבחנים האם (יז,ד) נכון הדבר – זקף-קטן בתפקיד שתיים, שהעדים לא יכחישו זה את זה בשני תחומים (א) חקירות (זמן ומקום) (ב) בדיקות (דברים אחרים)

דברים שפטים יז, טז: רך לא-ירבה-לו סוסים ולא ישיב את-העם מצרימה למען הרבות סוס
וה' אמר לכם לא תספון לשוב בקרב הנה עוד:

הנושאים לברור בסיפא של הפסוק: (א) האם הנאמר הוא לא לחיוב או למצוה (ב) האם זה לשעה או לדורות (ג) האם לדיור או בכלל [רמב"ן (שמ' בש' יז,ד) ... (דב' שפ' יז,טז) וה' אמר לכם לא תספון לשוב בקרב הנה עוד שהיא מצוה באמת, לא הבטחה. תורה שלמה – יז משפטים, מילואים ע' רסז (אוצר החכמה) 5 א] ומצינו פסוקים שנאמרו וליש מפרשים נאמרו רק לשעה. כתב [רבינו בחיי] (דב' שפ' יז,טז) לא תספון לשוב בקרב הנה עוד זו מצות שעה ואינה מצוה לדורות. וב-[צדה לדרך] תמה עליו שהרי מפורש בסוכה נא: שהיא מצוה לדורות וכן מפורש ברמב"ם.

ע"פ [ירושלמי סוכה פ"ה ה"א] שכתוב זה הוא אחת משלוש אזהרות בתורה לא לשוב למצרים מפני שלסוף יפלו בחרב כמו שנאמר בנביא. ואם זאת מצוה לדורות אז מה שנענשו ע"י מלכי הגוים הוא על שעברו ושובו לדור במצרים כמובא ב-[עוז והדר המורחב מובאות התוספות בבלי גיטין ע' יט ד"ה דף נז ע"ב] "אמר אביי וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדון. ואמרינן בגמרא מאי טעמא איענשו שהרגם אלכסנדר מוקדון. משום דעברי אהאי קרא (דב' שפ' יז,טז) לא תספון לשוב בקרב הנה עוד, ואינהו הדור אתו, שחזרו למצרים. (טט: אלכסנדר מוקדון (=א"מ) הוא שם מייצג למלכי הגוים, שהוא צוה על בנין אלכסנדריה. הפרעות הראשונות ביהודי מצרים היו ע"י נבוכדנצר (כנבואת [ירמ' מב,טז]) שגם החריב את מצרים הישנה כ-130 שנה קודם לא"מ. פרעות ידועות ביחוד היו בימי הרומים 400 – 500 שנה אחרי אלכסנדר, כגון טריינוס או טרוגינינוס כפי [גר"ח קנייבסקי ירושלמי סוכה פ"ה ע"פ"ז].

[ירושלמי (וילנא) [סוכה פ"ה ה"א] תני רשב"י בגי' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב לארץ מצרים שנאמר (שמ' בש' יז,ד) זי אשור ראיכם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם: (דב' שפ' יז,טז) וה' אמר לכם לא תספון לשוב בקרב הנה עוד.: (דב' תבוא כח,סח) והשיבך ה' מצרים: פאניית בקרב אשור אמרתי לה לא תחסיף עוד לראתה. ובשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו. אחת בימי סנחריב מלך אשור שנא' (ישעי' לא,א) הוי הירדים מצרים לענף מה כתיב בתריה (ישעי' לא,ג) ומצרים אדם ולא-אל וסוסיהם פשר ולא-רום וה' יטה לזו וכשל עזר ונקל עזר ונחזו פלם וכליון: ס ואחת בימי יוחנן בן קרח. (ירמ' מב,טז) והיתה הסרב אשר אתם וראים ממנה שם משיג אתכם בארץ מצרים והרעב אשר-אתם לא יגעים ממנו שם ידבק אחרים מצרים ושם תמותו:.

מוצע לומר כי (דב' שפ' יז,טז) לא תספון – מונח רביע מרמז ללפחות ארבעה דברים הקשורים לנושא לשוב בקרב הנה עוד למצרים. (דבר א) [ירושלמי סוכה פ"ה ה"א] מלמד שנאמרו שלוש אזהרות בתורה לא לשוב למצרים מפני שלסוף יפלו בחרב כמו שנאמר בנביא, הן בבחינת חזקה שאכן כך יקרה. ואפשר שזה מרומז בפתיחת הסיפא של (דב' שפ' יז,טז) וה' אמר לכם – כל מקום שנאמר "וה' זה ה' ובית דינו, בנוסף זה בתבנית טעם עליון של (שמ' ית' כב) אנכי ה' אלתיך – פשטא מונח זקף-קטן. הכתוב מלמד על פסק דין מגלוי אלוקות

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"י) כי במצוות האמנותי – ההלים ק"ט, ט; שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – טרואא – שני ואו רבוי ואו מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד קרובי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כענין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

שממנו נתנו עשרת הדברות, ואפשר כי הוא כדברי האר"י המובאים ב-[מאיר בת עין, רב בייקיאם מאיר, ע' תצו (אוצר החכמה)] נפקא לדינא ... לסברת ראב"ע שנשארו ניצוצות במצרים, מותר לדור במצרים ואינו גורם גלות לשכינת עוזנו על חנם ח"ו. (וכאן מצטט את [הגהות מיימוניות מלכים פ"ה, ה"ז]) שלא אסרה תורה אלא לבאים מארץ-ישראל. אבל לדעת רבי עקיבא שלא נשארו ניצוצות במצרים, אסור לדור בה, וההולך לדור בה גורם גלות לשכינת עוזנו על חנם כנזכר בדברי רבינו האר"י זלה"ה. לפי רבי עקיבא אפשר להסביר שטעם מלת (דב' שפ' יז, טו) וְהָ אֶמְרָ לְכֶם – זקף-קטן בתפקיד שתיים, מרמז לנבואות שני נביאים ישעיהו וירמיהו על הכליון ליורדים לדור במצרים הגורמים לגלות השכינה על חנם. החל מהתשי"ז כמעט ואין בה מבני ישראל.

ארכבה דברים ב-ה) [דבר מלכות שפטים התשע"ח ע' נד, נקודות משיחות קודש – אדמו"ר מ"מ"ש] (דב' שפ' יז, טו) וְהָ אֶמְרָ לְכֶם לֹא תִסְפְּנוּ לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד

בטעם אסור השיבה במצרים בזמן הזה פרש הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה מ"ו) (ט:א) כדי שלא נלמד כפירתם (ט:ב) שלא ננהג כמנהגייהם המגונים לדעת התורה..... (ט:ג) האיסור לדור במצרים בזמן הזה הוא מחמת אותם מצרים שנשארו במקומותם (ט:ט): למרות הבלבול של סנהריב) ואף שהם מיעוט, הרי לגבי הבא לגור אצלם הם "קבועי" ו"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" ואינם בטלים ברוב שאינם מצריים.

האדמו"ר מ"מ"ש הוסיף ענין רביעי "לא תוסיף" לשוב למצרים אבל (ט:ד) מותר לגר מצרי לבוא בקהל אף שיש מיעוט מצרים שנשארו (ט:ט) גם לאחר הבלבול שעשה סנהריב), וזה מדין קבוע כמחצה על מחצה דמי, וכל דפריש מרובא קפריש ומותר מיד (ט:ט) וכאן יש להביא הנימוק שלעיל ו"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" ואינם בטלים ברוב שאינם מצריים ועוד שע"י הגיור ממעט את המצרים) (ט:ט) באופן זה אפשר להוסיף קנין עבדים מהם. ועוד שמא יראו עצמות בני אפרים שהרגום פלשתים ביציאתם ממצרים קודם ליציאת מצרים בצווי ה' למשה (זה על בסיס [שמות רבה בשלה כ"א]) (לפני "חזון העצמות היבשות" של הנביא יחזקאל לשיטה שהחזון על בני אפרים אלו, או שהחזון לא היה עליהם).

בירור האם מותר לדור במצרים.

מהלך א [רמב"ם מלכים פ"ה, ה"ז] ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים ב, (ט:ט) הרמב"ם מגדיר את התחום של מצרים מן היסוד הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הזוהרה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, ואלכסנדרריאה בכלל האיסור.

ב [הגהות מיימוניות מלכים פ"ה, ה"ז] ... ואין לנו טעם להתיר אם לא נפרש כפירוש רא"ם שפירש (דב' שפ' יז, טו) לֹא תִסְפְּנוּ לֹא אסרה תורה אלא בְּהַרְרָה הַהִיא כלומר מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ מס"ה: ולדעת [חסדי דוד פי' תוספתא] וכן מוכח מהירושלמי [סנה"פ"ה, ח"ח] שנראה שלכל יהודי מותר לשוב לדור במצרים שחודשה אחרי חורבנה בידי סנהריב. [חסדי דוד – תוספתא נזיקין ב: סנה' פ"ד, ה"ב, רב דוד פארדו, ע' תרלח (אוצר החכמה)] ר"ש בן אלעזר אומר לא אותה (ט:ט) יריחו) בנה אלא אחרת בנה (ט:ט) יריחו שלא במקומה הראשון), ומשנבנתה הותרה לישב בה, וכך הוא אומר (מ"ב ב,ה) וַיִּגְשׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־בְּרִיחַהּ אֲלֵי־אֵלִישַׁע וּפִי' [חסדי דוד] שאם לא כן היכי דירי בה בני הנביאים. והמשך פירושו [חסדי דוד] וכן מוכח מהירושלמי [סנה' פ"ה, ח"ח] ודע דבתר דברי רשב"א מסיים בה בירושלמי וכן הוא אומר (דב' שפ' יז, טו) לֹא תִסְפְּנוּ לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד, ולכאורה אין כאן מקום לזה (ט:ט) הפסוק (דב' שפ' יז, טו), ונראה דקא משמע לן דכי היכי דאמרינן גבי יריחו יכל שנבנה מחדש אע"פ שנבנה באיסור, משנבנה הותרה הדירה ואפ"י היא באותו המחוז, ה"נ באיסור דירת מצרים כל מקום שנבנה מחדש, משנבנה הותרה הדירה ויצא לנו טעם מרווח מפורש בש"ס להיתר דירת מצרים בזה"ל, הואיל ואין זו מצרים הראשונה ממש אלא שנבנית מחדש, דלראשונה קורין לה מצרים הישנה. וה"ט דאשכחן לגדולי ישראל שדרו בה דרי דרי.

מהלך א ממעט האיסור מיהודים שמחוץ לארץ-ישראל. (דב' שפ' יז, טו) לֹא תִסְפְּנוּ לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד – תביר מרכא טפאא סלוק.

(דב' שפ' יז, טו) בְּהַרְרָה הַהִיא – מרכא טפאא מרמז על קבוצת פרטים העשויה להתרחב. יש דרכים רבות למצרים, וזמנים שונים להגיע אליה. (דב' שפ' יז, טו) לָשׁוּב – תביר מרמז שעל חלק מהפרטים לא חלה הלכה או ענין מסוים. אם האיסור הוא כפי' [תולדות יצחק] הוראת שעה שאז היו רשעים מאד, אז מותר לשוב אליה אחרי חורבן מצרים בידי סנהריב ונבוכדנצר ובלבול יושביה, כך שרובם כבר אינם צאצאי המצרים של זמן יציאת מצרים. אבל לאוסר לדורות יש לפרש כ-[הגהות מיימוניות מלכים פ"ה, ה"ז] שלא אסרה תורה אלא לבאים מארץ-ישראל.

מהלך ב [אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, ארץ ישראל [המתחיל בעמוד קצט טור 1]]

ומותר לצאת לסחורה לחו"ל⁵⁰ (רמב"ם מלכים פ"ה ה"ט), שכן אפילו לצאת למצרים אמרו: (דב' שפ' יז, טו) לֹא תִסְפְּנוּ לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד, ליישיבה אין אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארץ⁵² (ירושלמי סנה' פ"ה, ח"ה; בבלי סנה' פ"א ועיין פאה"ש שם ס"ק כב), שסתם סחורה הוא על מנת לחזור לביתו⁵³ (פאה"ש שם). [אנציקלופדיה תלמודית כרך לה, לאו שאין בו מעשה [המתחיל בטור תנט]]

וכן השב למצרים* והשתקע שם ועבר על הלאו של: (דב' שפ' יז, טו) לֹא תִסְפְּנוּ לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד⁶³³, שכתבו ראשונים שאינו לוקה, לפי שבשעת הכניסה לא עשה איסור, ובהשתקעו שם אין בו מעשה⁶³⁴ (רמב"ם מלכים פ"ה, ח"ח), אף על פי שעבר עליו על ידי מעשה הכניסה למצרים, ביארו אחרונים שהוא משום שהכניסה למצרים אינה מעשה איסור⁶³⁵ (משנ"ה יסוד"ת ס"א יבין שמועה אות א); מהלך ב ממעט האיסור מהבא שלא לדור, ממעט האיסור מהזמן שאחרי חורבן מצרים הישנה.

(דב' שפ' יז, טו) לָשׁוּב בְּהַרְרָה הַהִיא עוֹד – תביר מרכא טפאא סלוק. נתחיל בהסבר סוף הפסוק עוֹד – סלוק מגביל שיבה למצרים הישנה רק לפרקמטיה ולכבוש (אבל דיור אסור). ע"פ [הגהות מיימוניות מלכים פ"ה, ח"ז] דיור במצרים החדשה עשוי להיות מוגבל רק לבאים שלא מארץ-ישראל או לא מוגבל לדעת [חסדי דוד] וכן מוכח מהירושלמי [סנה' פ"ה, ח"ח] שנראה שלכל יהודי מותר לשוב לדור במצרים שחודשה אחרי חורבן מצרים בידי סנהריב ונבוכדנצר ובלבול יושביה. אף-על-פי שהיסטורייית עם ישראל מלמדת שיישיבה בה וקשרים עם מקום שבו נפלו הרבה ניצוצות קדושה בשבירת הכלים ובחטא אדם הראשון מסתיימת בפגיעה משמעותית בעם ישראל.

(דב' שפ' יז, טו) בְּהַרְרָה הַהִיא – מרכא טפאא מרמז על קבוצת פרטים העשויה להתרחב. מרחיב ממצרים הישנה שחרכה אל מצרים החדשה. (דב' שפ' יז, טו) לָשׁוּב – תביר מרמז שעל חלק מהפרטים לא חלה הלכה או ענין מסוים. מלמד שאין לוקין על כניסה למצרים שאינה מעשה איסור וגם על השתקעות שם כי אין בו מעשה. (כיצד אפשר לומר זאת על הדר בקביעות ועובד במצרים?)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כ"ו במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – תשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תכיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"שעשויה לגולל, יתור לרבות, ככל מקום; **הרגא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תכיר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטת חלק מפרטיה מעט; **מסוי** – מקף; **בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1** – זקף-קטן; **2** – זקף-גדול; **3** – רביעי; **4** – מונה רביעי – לפחות; **...** זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיח** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראס** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.9 דברים שפטים טז, יח (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

דברים שפטים טז, יט: לא-תתה משפט לא תכיר פנים ולא-תקח שחד כי השחד יעורל עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים:

דברים שפטים טז, כ: צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את-הארץ אשר-ה' אל-היך נתן לך: ס

פסוק דברים שפטים טז, יח: שפטים וְשֹׁטְרִים תְּמַרְלָהּ כְּלִישׁוֹנֵי דָאֲשֶׁר הָאֱלֹהִים נָתַן לָהּ לְשִׁבְטֵיהֶם וְשִׁפְטוֹ אֶת־הֵעָם מִשְׁפַּט־צִדְקָה:

הוא צווי למנוי מערכת משפט ואכיפת המשפט. פסוקים (טז, יט) ו-(טז, כ) הם הנחיות לשופטים כיצד הוא **(דב' שפ' טז, יח) מִשְׁפַּט־צִדְקָה**. אלא ש-**(ספרי דב' שפ' קמד)** מלמד משמע אחר ל-"משפט-צדק".

(ספרי דברים שפטים פיסקא קמד) (דב' שפ' טז, יח) וְשִׁפְטוֹ אֶת־הֵעָם, בעל כרחם. **מִשְׁפַּט־צִדְקָה**, והלא כבר נאמר **(דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ** **מִשְׁפַּטְהָ** מה תלמוד לומר **(דב' שפ' טז, יח) מִשְׁפַּט־צִדְקָה** זה מנוי הדיינים.

(דב' שפ' טז, יח) וְשִׁפְטוֹ אֶת־הֵעָם, בעל כרחם. **אֶת־הֵעָם** – מקף כבורר בין התנהלות ללא אכיפת חוק ומשפט ובין אכיפת חוק ומשפט וזה הלימוד של **(ספרי)**. **(דב' שפ' טז, יח) וְשִׁפְטוֹ אֶת־הֵעָם** – (אתנה) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכים לכתוב בחצי הפסוק שלפניו, כעין אחת משתי המידות (כב מלב מידות) מדבר שחבירו מוכיח עליו, ומידה (כג מלב מידות) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (כאן הוא מלמד על שלפניו) מנוי מערכת המשפט והאכיפה נועד לנכוף את חוק התורה גם בעל כרחם של העם ולא נועד להיות מערכת כיבודים ומשפט שלא ע"פ התורה.

(דב' שפ' טז, יח) מִשְׁפַּט־צִדְקָה זה מנוי הדיינים. היות ונאמר **(דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ** המלמד על משמעות צדק שלא יסטה מהאיזון מכל מיני סיבות כמו שנאמר בהמשך **(ספרי פסקא קמד)**. הצדק במשפט מתבטא באותה מלה "צדק" כמו הכתוב **(ויק' י"ט, לו) מֵאֲזֵי צִדְקָה אֲבִי־צִדְקָה אֵיפֹת צִדְקָה וְהֵינּוּ לְכֶם יְהִי צִדְקָה וְהֵינּוּ לְכֶם יְהִינּוּ** "צדק" לשון המאזניים שלא תסטה מן האיזון. **(דב' שפ' טז, יח) מִשְׁפַּט־צִדְקָה** – מקף בורר בין משמע שלא יסטה ובין משמע מנוי דיינים. כאן מפני ש-"לא תסטה" נלמד מ-**(דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ**, לכן משמעו של **מִשְׁפַּט־צִדְקָה** כאן הוא מנוי דיינים.

לפיכך **(דב' שפ' טז, יח) מִשְׁפַּט־צִדְקָה** – סלוק כמגביל את מנוי הדיינים לבעלי התכונות הנמנות ב-**(שמ' ית' יח, כא) נִתְּנָה תְּחִנָּה מִכָּל־הֵעָם אֲנָשֵׁי־חָיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֶמֶת שְׂנֵאֵי בְּצַע**. ועל זה נאמר ב-**(זוהר בתרגום הסולם - שמות פרשת יתרו) מאמר נִתְּנָה תְּחִנָּה [ברזא דרזין אות קפא]** וכל שש בחינות (של השופטים) רמוזים כאן בכתוב (בפשט נראים רק ארבע), שנמסרו למשה להסתכל ולדעת חכמה סתומה. וחכמה זו יורשים צדיקי אמת כראוי, אשרי חלקם.

(ספרי דברים שופטים פיסקא קמד) (דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ, שלא תאמר איש פלוני נאה איש פלוני קרובי. **לֹא תכיר פנים**, שלא תאמר איש פלוני עני איש פלוני עשיר. **וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד**, אין צריך לומר לזכות את החייב ולחייב את הזכאי אלא אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. **כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל עֵינֵי חֲכָמִים**, ואין צריך לומר עיני טפשים. **וְיִסְלַף דְּבַר־צַדִּיקִים**, ואין צריך לומר דברי רשעים.

דבר אחר כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל עֵינֵי חֲכָמִים, אומרים על טמא טהור ועל טהור טמא, **וְיִסְלַף דְּבַר־צַדִּיקִים**, אומרים על אסור מותר ועל מותר אסור. **דבר אחר כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל עֵינֵי חֲכָמִים** אין יוצא ידי עולמו עד שיורה צדק בהוראתו. **וְיִסְלַף דְּבַר־צַדִּיקִים**, אין יוצא ידי עולמו עד שיוודע מה שמדבר.

(דב' שפ' טז, יט) כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל עֵינֵי חֲכָמִים, תבנית טעמים רביעי ... זקף-קטן כעין מידה שהמהרז"ו קורא לה טתום שלא בא לסתום אלא לגלות. **(דב' שפ' טז, יט) כִּי הַשֹּׁחַד** – מונה רביעי בתפקיד ללמד לפחות ארבעה פרטים בהם יעוותו פסקי הדינים של החכמים (עיוות א) אומרים על טמא טהור (עיוות ב) ועל טהור טמא (עיוות ג) אומרים על אסור מותר (עיוות ד) ועל מותר אסור **וילקוט שמעוני מוה"ק שמעון הדרשן מפרנקפורט (אוצר החכמה)** (הערה 63 של המפרש) גר' הגר"א אין יוצא מידי עולמו עד שיורה טעות בהוראתו שיאמר על טהור טמא ועל טמא טהור, על אסור מותר ועל מותר אסור. ויסלף דברי צדיקים, אין יוצא מידי עולמו עד שלא ידע מה מדברים צדק צדק תרדף וכו'. (הערה 65) ... שהקב"ה מזמן אח"כ לידו דין כזה ואז יורה צדק כדי שידע שמתחלה השוחד עיוור אותו והיינו דמסיים עד שידע מה שמדבר (טט: בעתיד אבל) עכשיו אינו יודע מה מדבר.

ב-**(ספרא דבי רב (מהדורת פינקלשטיין) ה – מפתחות ומחקרים ע' 46 (אוצר החכמה))** מלמד שמלת "עד" משמעה "כל עוד" "במשך הזמן" ולפי התרגום לאנגלית יובן שמי שלא נוטל שוחד לא יעזוב את העולם (ישאר בחיים) כל עוד הוא בעל יכולת לפסוק נכון. והצדיקים לא יעזבו את העולם כל עוד הם יודעים מה שהם אומרים.

דבר אחר **(דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ** בממון, ו-**לֹא תכיר פנים** בדין. דבר אחר **לֹא תכיר פנים** בכבוד שלא תושיב הראוי למטה למטה למעלה הראוי למעלה למטה.

(דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ – (סלוק) מונה זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים. ע"פ **(ספרי שופטים פיסקא קמד) (דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ** (א) בגלל נטיה פנימית כלשהי של הדיין למי מבעלי הדין בלי מעורבות ממון, (ב) בגלל מעורבות חיצונית של ממון. אפיון אחד להטיית המשפט נלמד מהמשך הפסוק **(דב' שפ' טז, יט) לֹא תכיר פנים**, **(דב' שפ' טז, יט) לֹא תכיר** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות אזהרות על אופני הכרה כדי להימנע מהכרה ע"פ **(ספרי שופטים פיסקא קמד)** – (א) בהתיחסות פנימית (לא גלויה) למצבם הכלכלי של בעלי הדין (ב) בהתיחסות גלויה-חיצונית כגון כבוד בגלל מצבם הכלכלי של בעלי הדין. **פְּנִיָּם** – אתנה כמגביל את הנימוקים של "לא-תטה" "לא תכיר" לעניני ראייה. מכאן שיש דיינים שמסכים את עיניהם בדין. **[ש"ע חו"מ סי' יז ט' י]** אלא לעולם יהיו שני בעלי הדין בעיניו כרשעים (מקור פרקי אבות א,ה) וכתב הש"ך בס"ק יג וזה לשונו וע"פ זה כתב בספר חסידים צ דאין להסתכל בפני הבעלי דין כשטוענין דאסור להסתכל בפני רשע. (הגהה בד"כ מבן הש"ך) ונראה דווקא היכא שיש כפירה ביניהם (כגון פרעת לא פרעת) ופשוט הוא.

(תורה תמימה (=ת"ת)) (דב' שפ' טז, יט) לֹא־תִתְּהּ וגו' - כל פסוק זה נתבאר לפנינו בפ' משפטים (כ"ג ח'). (טט: והוא בענין שוחד). טט: למעשה אלו 3 פסוקים. (שמ' מש' כג) (ו) **לֹא תִתְּהּ מִשְׁפַּטְהָ אֲבִינָה בְּרִיבּוֹ: (1) מְדַבְּרֵי־שֹׁשֶׁר תִּרְחַק וְנָקִי וְצַדִּיק אֲלֵי־תִהְיֶה כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע: (ח) וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל פְּקֻחִים וְיִסְלַף דְּבַר־צַדִּיקִים:**

(שמ' מש' כג, ה) וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח – (סלוק) טפחא מונה אתנה, כטעמי (בר' א,א) בְּרִאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים, ונדרש שדיין הדין דין אמת כאילו השתתף במעשי בראשית. וכן כאן אי נטילת שחד כאילו השתתף במעשי בראשית.

שמות משפטים כב, כז: אֱלֹהִים לֹא תִקַּחְלָהּ - טפחא מונה אתנה **וְנִשְׂאֵי בְּעַמְּךָ** - מרכא טפחא **לֹא תֵאָדָר** - מרכא סלוק

הסבר אחד למקבילת תבנית הטעמים נמצא **[בבלי שבת י, א]**, ו-**[מכילתא]** על הפסוק **(שמות יתרו יד, י) ... מִן־פְּקָר עַד־עֶרְבִי: רש"י**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – תחשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

... אפשר לומר כן? אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו ... מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנאמר ויהי ערב וגו' בעה"ט ... כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנברא בה' (בהבראם – ב(אות) ה"ה בראם):

[רש"י] (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח – אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לעיל (שמי' מש' כג,ה) לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט; יַעֲרֹךְ פְּקָדִים – אפילו חכם בתורה ונוטל שוחד, סוף שותרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו: [שפת"ח ג] ר"ל דין תורה כדכתיב משפטי ה' אמת וגו':

[תו"ת] ובר"פ דברים: כנראה כוונתו אל: (דברים א,טו) וְאֶצְנֶה אֶת-שְׁפָטֶיכֶם בְּעַת הַהוּא לְאִמֹר שְׁמַע בֶּן-אָחִיכֶם וּשְׁפָטֶתֶם לְדָק בֶּן-אֵישׁ וּבֶן-אָחִיו וּבֶן גֵּר: (דברים א,יז) לֹא-תִפְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן פְּגַלָּה תִשְׁמְעוּן לֹא תִגְוֹרָה מִפְּנֵי-אִישׁ בֶּן הַמִּשְׁפָּט לְאֵלֶיכֶם הוּא (דברים א,יז) לֹא-תִפְרֹו – מקף כבורר בין (א) מכיר ומתעלם (ב) מכיר ואינו מתעלם, וזה נשלל (דברים א,יז) לֹא-תִפְרֹו – לפי ביאור המקף משמע הצווי לא תטו

[תו"ת] יַעֲרֹךְ וגו' וְיִסְלַף – ת"ר, כִּי הִשְׁחַד יַעֲרֹךְ עֵינֵי חֲכָמִים – אפילו חכם גדול ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיכות הלב, וְיִסְלַף דְבַרְךָ צְדִיקִים, אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא טרוף הדעת (ספ) [כתובות ק"ה א'] (כך גם פ' [רש"י] [שמי' מש' כג,ה]) (תו"ת הערה פא) נראה דניחא לי' לפרש דלשון זה מוסב על ענין עונש (ט: החכם המשוחד נפטר בסמיכות הלב, הצדיק המשוחד נפטר בטרופ דעת) ולא טעם על איסור לקחת שוחד, יען כי איסור דבר זה א"צ כל טעם, דכיון שלוקח שוחד נעשה הוא ובעל הדין לב ורצון אחד, וכמ"ש בכתובות ק"ה ב' מאי שוחד – שהוא חד, כלומר הוא ובעל הדין הנותן, וע"ע לפנינו בענין זה בפ' משפטים:

לפי הסברים עד כאן אין הצעה לטעם מקף של "לא-תטה". ונמשיך לזקף-קטן. (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט – (סלוק) מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים. (לימוד א) – ההלכה הפשוטה שלא להטות המשפט גם בלי שוחד (לימוד ב) הלכה שלא להטות הדין עם שוחד לימוד מפסוק (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, אמרה תורה: (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח [בבלי כתובות קה,א] (האמורא) קרנא הוה שקיל (היה נוטל) איסתירא מזכאי ואיסתירא מחייב (הכוונה שאחר הדין נודע מי זכאי ומי חייב), ודאין להו (ודן להם) דינא. והיכי עביד הכי? והכתי': (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח! וכ"ת, ה"מ (וכי תאמר מני מילי) היכא דלא שקיל מתרוייהו, דלמא אתי לאצלויי (להטות) דינא, קרנא כיון דשקיל מתרוייהו לא אתי לאצלויי (כי נטל משניהם לא טהה) דינא, וכי לא אתי לאצלויי דינא מי שרי (וכי מותר גם אם לא יטה)? והתניא: (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח מה ת"ל? אם ללמד שלא לזכות את החייב ושלא לחייב את הזכאי, הרי כבר נאמר: (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט! אלא אפי' לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, אמרה תורה: (שמי' מש' כג,ה) וְשָׁחַד לֹא תִקַּח! הני מילי היכא דשקיל בתורת שוחד, קרנא בתורת אגרא הוה שקיל. ובתורת אגרא מי שרי? והתנן: הנוטל שכר לדון – דיניו בטלין! ה"מ אגר דינא, קרנא אגר בטילא הוה שקיל. ואגר בטילא מי שרי? והתניא: מכוער הדיין שנוטל שכר לדון, אלא שדינו דין; ה"ד? אילימא אגר דינא, דינו דין? והתניא: הנוטל שכר לדון – דיניו בטילין! אלא אגר בטילא, וקתני: מכוער הדיין! הני מילי בטילא דלא מוכחא, קרנא בטילא דמוכחא הוה שקיל, דהוה תהי באמברא דחמרא ויהיבי ליה זוזא. הגמרא לא מביאה מקור להלכה של נטילת שכר לדון. שכר לדון דיניו בטלין, שכר בטלה שני סעיפים: אם לא מוכח כשכר בטלה ממלאכתו לכתחילה לא יקח ובדיעבד הדין קיים, ואם מוכח כשכר בטלה יכול לקחת לכתחילה. מוצע לומר שאיסור נטילת שכר לדון נמצא ב-(דב' שפ' טז,יט) וְלֹא-תִקַּח שְׂחָד. (דב' שפ' טז,יט) וְלֹא-תִקַּח שְׂחָד – מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים. (לימוד א) – איסור לקיחה לשם שוחד (לימוד ב) איסור לקיחה לשם שכר לדון. (דב' שפ' טז,יט) וְלֹא-תִקַּח – מקף כבורר בין לקיחת שכר לדון האסור, ובין לקיחת שכר בטלה שזו מותר.

הסברים אחרים לטעם מקף של "לא-תטה". (א) ביאור שלא שייך לתוצאה של המשפט אלא לתהליך המשפט (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה – מקף כבורר בין הטיה שתוצאת המשפט לא לברר האמת, ובין הטיה לכאורה כדי להוציא את האמת מהבעלי דין כמו (שמי' ית' כ"ג) לֹא תִגְבֹּה מִלֵּת "לא" מוטעמת טפחא בטעם עליון, וב-זוהר מלמד שהדיין יכול לגנוב דעת כדי להעמיד משפט אמת. (ב) ביאור בדיני נפשות (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה – מקף כבורר בדיני נפשות איך מכריעים הדין [משנה סנהדרין פ"א מ"ו] ... למה נאמר (שמי' מש' כג,ה) אַחֲרֵי רִבִּים לִהְיוֹת לֹא כְהִיטִיתָךְ לְרַעָה הִיטִיתָךְ לְטוֹבָה עַל פִּי אֶחָד הִיטִיתָךְ לְרַעָה עַל פִּי שְׁנַיִם (הפסוק במלואו (שמי' מש' כג,ה) לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רִבִּים לְרַעָה וְלֹא-תִמְעָנָה עַל-רִב לְנֶטֶחַ אַחֲרֵי רִבִּים לְהִטָּה): (ג) ביאור בדיני ממונות (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה – מקף כבורר עד מתי מותר להציע פשרה וממתי יכריע הדין. עיין גם [משך חכמה] [תוספתא מסכת סנהדרין (צוקרמאנדל) פרק פ"א ה"ו] ר' שמעון בן מנסיא אומ' פעמים יבצע אדם פעמים אל יבצע אדם כיצד שנים שבאו אצל אחד לדון עד שלא שמע את דבריהם ואם מששמע את דבריהם ואינו יודע להיכן הדין נוטה רשאי שיאמר להם צאו וביצעו אבל מששמע את דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה רשאי שיאמר להם צאו וביצעו כגון דכת' (משלי י"ד) פְּוֹטֵר מִסֵּם רֵאשִׁית מְדוֹן וְלִפְנֵי הַתְּהַלְעֵה הָרִיב נְטוּשׁ: עד שלא נתגלה הדין אתה רשאי לנוטשו משנתגלה הדין אין אתה רשאי לנוטשו: [הלכה ז] ר' יהודה בן לקיש היה אומ' שנים שבאו אצל אחד לדין אחד חזק ואחד רך עד שלא שמע את דבריהם ואם מששמע את דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה רשאי שיאמר להם איני ניוקק לכם שמא יתחייב הרוך ונמצא החזק רודפו אבל מששמע את דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה רשאי שיאמר להם איני נוקק לכם שנ' (דב' א,יז) לֹא תִגְוֹרָה מִפְּנֵי-אִישׁ בֶּן הַמִּשְׁפָּט לְאֵלֶיכֶם הוּא: הפסוק המלא קרוב בתוכנו לפסוק (טז,יט) (דב' א,יז) לֹא-תִפְרֹו פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן פְּגַלָּה תִשְׁמְעוּן לֹא תִגְוֹרָה מִפְּנֵי-אִישׁ בֶּן הַמִּשְׁפָּט לְאֵלֶיכֶם הוּא וְהַדְבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִפֶּם מִתְרַבְּוּ אֵלָי וְשִׁמְעִתוּ: (ד) ביאור בדין מרומה [בבלי סנהדרין לב,ב] ... רב פפא אמר: אידי ואידי בהודאה והלוואה, כאן – בדין מרומה (ע"פ רש"י: שבית דין מכירין בתובע זה שהוא רמאי, או מבינים טענת רמאי בדבריו), כאן – בדין שאינו מרומה (ט: שלא צריך לחקור ולדרוש), (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה – מקף כמחליש את "לא-תטה" ובדין מרומה הדיין ידרוש ויחקור בדקדוק [רמב"ם עדות ג,א,ב] [ש"ע חו"מ הלכות עדות סי' ל, ס"א] ויפסוק שלא כטענות התובע הרמאי אלא תטה המשפט לפי האמת שהגעת אליה מתוך שהכרת שהטענות מרומות. סיכום: (דב' שפ' טז,יט) לֹא-תִטֶּה מִשְׁפָּט – (סלוק) מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים. מדובר בדיני ממונות (א) בדיני ממונות עד מתי מותר להציע פשרה במקום הכרעת הדין. (ב) בדין מרומה הדיין ידרוש ויחקור ויפסוק לפי מסקנתו על התביעה ולא לפי הטענות המרומות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנותי – התלים ק"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב-ששויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמממעתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.10 דברים שפטים טז, יח (התש"פ)

דברים שפטים כ: צדק צדק תרדף למען תהנה ונרשת את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך: ס

[מדרש תנאים] ד"א צדק צדק תרדף יכול לא יתן אדם צדקה אלא אם יבואו ויאמרו לו תן ומנ' שאם לא יבואו ויאמרו לו [תן] צדקה מנ' שילך אחריהם ויתן ת"ל צדק צדק תר' מה כת' אחריו **למען תהנה ונרשת את הארץ**: הרי שלא בא לידו לעשות צדקה אלא שתבעוהו לילך ולבקש (על) [מן] אחרים לעשות צדקה והלך עמהן מעלין עליו כאלו נתן משלו שני **צדק צדק תרדף** רדוף אחר צדקה ואחר גמילות חסדים מה שכר נוטל על כך **(משלי כא, כא) רדף צדקה וחסד ימצא טהים צדקה ונקבדו**:

(דב' שפ' טז, טז) צדק צדק תרדף – מרכא טפקא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן רבוי בצדקה מעצמו או ע"י אחרים **[מדרש תנאים]** **(דב' שפ' טז, טז) צדק צדק תרדף** יכול שאם יצא מבית דין זכאי מחזירין אותו לחובה ת"ל **צדק צדק תרדף** יצא חייב מניין שמחזירין אותו לזכות ת"ל **צדק צדק תרדף**:

(דב' שפ' טז, טז) למען תהנה ונרשת את הארץ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, (לימוד א) **למען**

תהנה – מהפך פשטא, מהפך בדין החייב למצוא לו זכות

[תורה תמימה] **(דב' שפ' טז, טז) צדק צדק תרדף** – כל מי שצריך ליטול מן הצדקה ואינו נוטל עליו הכתוב אומר **(ירמיהו יז, ז) ברוך ה' ה' אשׁר יבטח בה' וינה' ה' מבטחו**: וכן דייני שדן דין אמת לאמתו, שנאמר **(דב' שפ' טז, טז) צדק צדק תרדף** **[פאה פ"ח מ"ה]**:

(דב' שפ' טז, טז) למען תהנה ונרשת את הארץ – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, (לימוד ב) דייני הדן דין אמת הוא כעין שותף לבורא יתברך בבריאה כי בדונו דין אמת הוא מחזק קבלת עול מלכות שמים והזכות לארץ-ישראל שעיני ה' בה ולא ע"י שר וכפירש **[תורה תמימה הערה פב]** ... ולי נראה פשוט דהכונה דדיין שדן דין אמת לאמתו ואינו נושא פנים לבעלי דינים וגם אינו ירא מפניהם ולפעמים גם סובל חיזק וצער מזה, גם עליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' כמו על זה שצריך ליטול מן הצדקה ואינו נוטל, שערך שניהם שוה בענין זה, שצריכים לבריות ובכ"ז אין בוטחים בהם. וגם סמיך אסיפא דקרא **(דב' שפ' טז, טז) למען תהנה ונרשת את הארץ**:

דברים שפטים יט, יד: לא תסיג גבול רעה אשר גבול ראשנים

בנחלתך אשר תנהל בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה: ס

ויקרא קדשים יט, יג: לא-מעשק את-רעה ולא תגזל לא-תלוי פעלת שקרי אתה עד-בקר:

[ספרי דברים פרשת פסוקא פח] **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה**, והלא כבר נאמר **(וי' קד' יט, יג) לא תגזל** ומה תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה** שכל העוקר תחומו של חבירו עובר בשני לאוים יכול בחוצה לארץ תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) בנחלתך אשר תנהל בארץ ישראל עובר בשני לאוים** (ע"פ רש"י עה"ת לא תסיג, לא תגזל) בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד (ע"פ רש"י עה"ת לא תגזל). מנין לעוקר תחומים של שבטים שעובר בלא תעשה תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה**, מנין למחליף דברי רבי אליעזר בדברי רבי יהושע ודברי רבי יהושע בדברי רבי אליעזר ולאומר על טמא טהור ועל טהור טמא שהוא עובר בלא תעשה תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה**,

[תורה תמימה הערה ל] הגר"א גורס כאן הפסוק **(משלי כג, א) אל-תסג גבול עולם** ... משיג גבול עולם שנקבעו בהלכות עולם ...

(כש)הדבר נוגע לדינא יש איסור חליפי השמות.

מנין למוכר קבר אבותיו שעובר בלא תעשה תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה**, יכול אפילו לא נקבר בו אדם מעולם תלמוד לומר **(דב' שפ' יט, יד) בנחלתך אשר תנהל בארץ** הא אם קבר בו אפילו נפל אחד ברשות עובר בלא תעשה.

טז: **(דב' שפ' יט, יד) בארץ** – זקף-גדול מלמד על שלושה לאוים מדאורייתא הגלמים **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה** (א) עוקר תחום חבירו (ב) עוקר תחום שבטים (ג) מוכר קבר אבותיו.

(דב' שפ' יט, יד) בנחלתך אשר תנהל – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן שתי דרשות, פשטא בפשט הכתוב. (א) העוקר תחומו של חבירו **בארץ** ישראל עובר בשני לאוים בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד. (ב) המוכר קבר אבותיו שעדיין לא נקבר אפילו נפל לא עובר בלא תעשה.

אשר תנהל בארץ. **[רש"י]** **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה** – לשון "נסוגו אחור" (יש' מב, ז); שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חבירו למען הרחיק את שלו. והלא כבר נאמר "לא תגזול" (וי' יט, יג); מה תלמוד לומר: **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג**? למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר: **(דב' שפ' יט, יד) בנחלתך אשר תנהל וגו'** – בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום **(וי' קד' יט, יג) לא תגזל** (ראה ספ"ד קפח).

(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב. (א) לשיעורי זריעה (ב) לשיעורי ימיו של עובר שיצא מכלל מים ונחשב נפל מטמא.

בראשית וישלח לו, כ: אלה בני-ישיעיר הח'י ישיבי הארץ לזמן וש'בל וצבעון ועגה:

ויקרא קדשים יט, יד: לא-תקלל ת'ש ולפני ע'זר לא תתן מק'של ונ'ראת מא'להיך א'ני ה':
[בבלי שבת פה, א]

ומנלן דהא דקים להו לרבנן (דחמשא זרעים בערוגה של שיתא טפחים לא ינקי מהדדי) מילתא היא - דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה [אשר גבול ראשנים]** - גבול שגבולו ראשונים לא תסיג. מאי גבולו ראשונים? אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: (מאי) דכתיב **(בר' וישלח לו, כ) אלה בני-ישיעיר הח'י ישיבי הארץ**; אטו כולי עלמא יושבי רקיע ניהו? אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וחורי - שמריחים את הארץ, וחורי - אמר רב פפא: שהיו טועמין את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר: חורי - שנעשו בני חורין מנכסיהן. **[בבלי נדה נז, א]**

מאי דרוש **(רש"י)**: הכותים שאין קוברים נפלים? **(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה אשר גבול ראשנים בנחלתך**, **(רש"י)**: מוקמינן לה בספרי במוכר קבוי אבותיו) כל שיש לו נחלה (ט: שכבר ראוי לרשת) - יש לו גבול, כל שאין לו נחלה - אין לו גבול. נאמנים לומר קברנו **(רש"י)**: מידי דאורייתא הוא טומאת המת) והא לית להו **(וי' קד' יט, יד) ולפני ע'זר לא תתן מק'של** **(רש"י)**: ואינם דורשים במחטיא את חבירו ולא איכפת להם שאנו חוטאים על פיהם), א"ר אבהו: בכהן **(רש"י)**: כותי) עומד שם. ודילמא כהן טמא הוא? דנקיט תרומה בידיה. ודילמא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד: תמצית ההשערות: **תנח"ך**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעיטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישייה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תריסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = **שכחה**; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תרומה טמאה היא? דאקאיל מינה (רש"י): ותרומה טמאה באזרהה לטהור וכ"ש לטמא). אי הכי – מאי למימרא? מהו דתימא: לא בקיאי ביצירה (רש"י): וכי קברי נפל לא ידעי דהוא הן מ' יום וסברי מיא בעלמא הוא ואינו מטמא), קמ"ל.

[מדרש תנאים לדברים פרק יט]

(דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה והלא כבר נאמר (וי' קד' יט, יג) לא תגזל ומה ת"ל לא תסיג מלמד שכל העוקר תחומו של חבריו עובר בשני לאוין יכול אף בחוצה לארץ ת"ל בנחלתך אש' תנ' בארץ ישראל עובר בשני לאוין בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד: (דב' שפ' יט, יד) אֲשֶׁר נִבְּלוּ רְאֵשִׁימִים במה שתיחם יהושע בן נון הכת' מדבר אתה אומ' במה שתיחם יהושע בן נון הכת' מדבר או אינו מדבר אלא במה שתיחמו כנעניים וכשהוא אומר (דב' שפ' יט, יד) בַּנְּחֻלְתְּךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל הרי מה שתיחמו כנעניים אמור הא מה ת"ל (דב' שפ' יט, יד) אֲשֶׁר נִבְּלוּ רְאֵשִׁימִים במה שתיחם יהושע בן נון הכת' מדבר: מנ' למוכר קבר אבותיו שעובר בלא תעשה ת"ל (דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה: יכול אפילו לא נקבר בו אדם מעולם ת"ל (דב' שפ' יט, יד) בַּנְּחֻלְתְּךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל הא אם נקבר בו אפילו נפל אחד ברשות עובר בלא תעשה: ד"א (דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה במשנה בין קבר מלך לקבר נביא הכת' מדבר: ר' עקיבה אומר בנושא מעוברת חבירו ומניקת חבירו הכת' מדבר שני (משלי כג') אֲלֵהֶסֶג גְּבוּל עוֹלָם וּבִשְׁנֵי יְתוּמִים אֲלֵתְּבֹא: מפני מה כי (ירמיהו ג'ד) גָּאֲלִם תִּזְקֶה: ד"א במשנה בין דברי ר' מאיר לדברי ר' יהודה בין דברי ר' יהודה לדברי ר' יוסי בין דברי ר' יוסי לדברי ר' שמעון הכת' מדבר: טט: (דב' שפ' יט, יד) תִּנְחַל בְּאֲרָץ – זקא-קטן זקא-גדול אפשר שמלמד על מלמד על חמישה לאוים מדאורייתא הנלמדים מהמלים (דב' שפ' יט, יד) לא תסיג גבול רעה (א) עוקר תחום חבירו (ב) עוקר תחום שבטים (שתיחם יהושע) (ג) מוכר קבר אבותיו (ד) משנה בין קבר מלך לקבר נביא (ה) ר' עקיבה אומר בנושא מעוברת חבירו ומניקת חבירו.

דברים שפטים יט, טו: מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעיקר בעונשים שלא של מיתה

ראה **דברים שפטים יז, ו:** מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעונשים של מיתה על-פיו שְׁגִים עֲדִים אֲוֹ שְׁלֶשֶׁה עֲדִים יוֹמֵת הַמֵּת לֹא יוֹמֵת

על-פי עד אֶחָד:

לא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת בְּכָל-חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא

על-פיו שְׁנֵי עֲדִים אֲוֹ עַל-פִּי שְׁלֶשֶׁה-עֲדִים יָקוּם דְּבָר:

רש"י עַד אֶחָד (סוטה ב) זה בנה אב, (על) כל עד שבתורה שנים אלא אם כן פרט לך בו אחד:

לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת, להיות חברו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קם הוא לשבועה (ספרי), אמר לחברו תן לי

מנה שהלוחתיך אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו חייב להשבע לו:

על-פיו שְׁנֵי עֲדִים, (מיטין עא) ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים:

על-פיו שְׁנֵי עֲדִים – מונה פסק (מונה לגרמיה) מונה רביע, קריאה ללא פסק משמעה העדים צריכים להעיד בפניהם לפני בית הדין, ולא

ע"י מפסיק (כעין קריאה עם פסק משמעה שמהו מפסיק) בינם ובין בית הדין כפי' רש"י (מיטין עא) ולא שיכתבו עדותם באגרת

וישלחו לבית דין ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים:

[בעה"ט] שני עדים דהכא איירי בממון (לא-יקום) ואין מאיימין עליהם כל כך כמו בנפשות (דברים שפטים יז, ו) לא יומֵת על-פי עד אֶחָד:

[בבלי שבועות מ, א] אמר רב נחמן בר יצחק אמר ר' שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת ליה אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד

אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב מאי טעמא דכתיב לא-יקום עד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת לכל עון ולכל חטאת הוא

דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ותניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה

[בבלי שבועות מ, א] אמר רב נחמן בר יצחק אמר ר' שמואל (טט - לא-יקום – מקף בתפקיד רב-מצב למספר עדים לפי הענין) (טט - א) לא שנו

אלא בטענת מלוה והודאת ליה (צריך שני עדים לחייבו ממון?) (טט - ב) אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא (טט - ע"פ

טעם תרסא במלים לא-יקום – בתפקיד שיעור) פרוטה חייב מאי טעמא דכתיב לא-יקום עד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת לכל

עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ותניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה

רש"י לא שנו. דבעי טענת שתי כסף אלא בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה (טט – שהלוה ישבע) אבל שבועה (טט – של

הלוה) בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא מחייבו אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר חייב הואיל ואם

היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע דהא שוה פרוטה ממונא הוא היחיד מחייבו שבועה:

לא-יקום – מקף בתפקיד רב-מצב למספר עדים לפי הענין. שני עדים לענין לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת אבל כ-תניא כל מקום ששנים

מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה.

לא-יקום – מקף בתפקיד רב-מצב (טט - א, שני עדים מעידים ואז הלוה) בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה (טט – הלוה

חייב לפרוע) (טט - ב, הלוה כפר הכל, ועד אחד מעידו ואז הלוה חייב) שבועה בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב

לא-יקום - תלישא-קטנה, מרמזת על שיעור פרוטה במצב ב' ונמצא מחייבו אפילו לא טענו אלא פרוטה

לא-יקום - תלישא-קטנה, מרמזת על שיעור פרוטה במצב של דיני ממונות, כנלמד בבלי שבועות מ, א כי במצב של טענת מלוה

והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב ... קם הוא (עד אחד) לשבועה ותניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד

מחייבו שבועה

דְּבָרַ [בבלי גיטין צ, א] וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה? נאמר כאן (דב' תצא יט, טו) דְּבָרַ ונאמר להלן דבר, (דב' שפ' יט, טו) על-פיו שְׁנֵי

עֲדִים אֲוֹ עַל-פִּי שְׁלֶשֶׁה-עֲדִים יָקוּם דְּבָרַ, מה להלן בשני עדים, אף כאן בשני עדים. בית שמאי לומדים כעין היקש או ג"ש מלמת

(דב' שפ' יט, טו) דְּבָרַ – סלוק למלת (דב' תצא כד, א) דְּבָרַ – זקא-קטן, שהבעל יביא שני עדים לדבר ערוה שעשתה האשה. מצד תפקודי

תבניות טעמים (דב' שפ' יט, טו) דְּבָרַ – בטעם סלוק, מגביל המלה ולכן אפשר שאינה פנויה לדרשה מהסוג של ב"ש.

ב' טוב טעם ודעת למדני (טוולד) כי במצוות האמנותי – החלום ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שונה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שונה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרק – בדי' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא וואל – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעות, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעות, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

1.11 דברים שפטים טז, יח (התשפ"א)

דברים שפטים טז, כב: וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא ה' אֱלֹהֶיךָ: ס

[רש"י] (דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה** – מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים:

אֲשֶׁר שָׁנָא – (שמ' מש' כד) מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא' כי חק היתה לכנענים². ואף על פי שהיתה אהובה לו

בימי האבות עכשיו שנאה, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודה זרה:

שפתי חכמים דברים פרשת ראה - שופטים פרק טז

[שפת"ח ע] ויהיה פירוש **אֲשֶׁר שָׁנָא** אשר היא השנואה עכשיו לה' אלהיך ולא שמפרש אשר שנה ה' אותה מצבה לא תקים אבל מצבה

אשר לא שנה ה' תקים זה אין נכון כי כל המצבות שנה ה' כדמפרש רש"י ואילו:

[שפת"ח פ] ואם תאמר מטעם זה גם המזבחות יהיו אסורות דהא מזבחות גם כן חק כנענים הוא כדכתיב לעיל (דב' ראה יב, ג) **וְנִמְצַתֶּם**

אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם ויש לומר דלכך נקט רש"י מאחר שעשאוהו אלו לחק לעבודת אלילים ר"ל דאין לך עכו"ם בעולם שלא יעשו לה מצבה

לכן שנה הקדוש ברוך הוא אותה אבל המזבחות אינן כל כך חק שאין עושין מזבחות לכל עבודת אלילים לכך לא שנה אותן הקדוש ברוך הוא. רא"ם:

[ספרי שופטים פיסקא קמו] (דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה**, אין לי אלא מצבה עבודה זרה מניין (?) ודין הוא (כעין קל וחומר)

ומה מצבה שאהובה לאבות שנואה לבנים עבודה זרה שנואה לאבות דין הוא שתהא שנואה לבנים סליק פיסקא

(דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ** – מקף כבורר בין הזמן שהמצבה היתה אהובה לה' קודם שאוה"ע עשאוה חק לעבודה זרה ובין הזמן אחרי

שעשאוה חק לע"ז ואינה אהובה על ה'.

(דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ** – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן ע"פ הנאמר ב-[ספרי שם] מרחיב

שנאת עבודה זרה מאבות אל בנים.

(דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ** – (סלוק) מרכא טפקא עשוי לפעול בתפקיד סמוכים, במידה כ"ג מל"ב מידות "כתוב שמלמד על

חבירו (כאן שלפניו)", נאמר ב-[רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פ"ו ה"ט] הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין

אילן מאכל אע"פ שעשאו לנזי למקדש ויפוי לו הרי זה לוקה שנאמר (דב' שפ' טז, כב) **לֹא־חִטָּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצֶל מִזְבַּח ה'**

אֱלֹהֶיךָ, מפני שהיה זה דרך עובדי כוכבים נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם.

והנאמר ב-[דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה** מוסיף איסור של הקמת מצבה (א) בצד המזבח (ב) (דב' שפ' טז, כב) **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ**

מִצְבָּה – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן מרחיב איסור הקמת מצבה בכלל, לא לה' ולא לעבודה זרה.

(דב' שפ' טז, כב) **מִצְבָּה** – אתנה, מגביל איסור למצבה בלבד כהביא **[שפת"ח פ]** בשם **[רא"ם]** דאין לך עכו"ם בעולם שלא יעשו לה

מצבה לכן שנה הקדוש ברוך הוא אותה אבל המזבחות אינן כל כך חק שאין עושין מזבחות לכל עבודת אלילים לכך לא שנה

אותן הקדוש ברוך הוא.

דברים שפטים טז, כב: וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא ה' אֱלֹהֶיךָ: ס (דב' ראה יב, לא) **לֹא־תִמְעַשֶׂה כֹּה לְה' אֱלֹהֶיךָ פִּלְ-תֹּעֲבֹת הוּא**

אֲשֶׁר שָׁנָא עֲשׂוּ לֹא־לִהְיוֹתָם כִּי גַם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֵי־הֵם יִשְׁרְפוּ בְּאֵשׁ לֹא־לִהְיוֹתָם: (דב' שפ' טז, כב) **אֲשֶׁר שָׁנָא** (דב' ראה יב, לא) **אֲשֶׁר שָׁנָא**

(דב' שפ' טז, כב) **אֲשֶׁר שָׁנָא** – מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן מרבה על שנאת המצבה שהפכה לחק לאוה"ע

בכל ע"ז, חוקים אחרים של הגויים **[דברי דוד] (דברים שפטים טז)**

(דב' שפ' טז, כב) **אֲשֶׁר שָׁנָא** מאחר שעשאוהו אלו חוק לע"ז. בפ"ק דע"ז¹³ הקשו התוספות דאמרינן דשריפה על המלכים היא חוק, ופריך

שם: הא כתיב ובחקותיהם לא תלכו¹⁴, והא אמרינן בפרק ד' מיתות¹⁵ לענין הריגה בסייף שהוא כדרך שהמלכים עושין, ופריך שם: והא

כתיב ובחקותיהם לא תלכו¹⁴, ומשני: סייף כתיב באורייתא וא"כ בשורפין על המלכים נמי נימא דשריפה כתיב באורייתא דכתיב:

ובמשרפות אבותיך כו'. ותירצו התוס' דבחוק שהוא מיוחד לעכו"ם כההוא דשריפה לא מהני מה שכתוב בתורה, אבל בחוק של עבדות

שלהם בזה מהני מה דכתיב באורייתא כההיא דסייף וכיוצא בה, ומשו"ה"ה כאן במצבה שהוא לעכו"ם לא מהני מה שהיתה אהובה להקב"ה

בימי האבות כיון שעשאוהו חוק לעכו"ם. והקשה רמב"ן¹⁶: א"כ מזבח אבנים נמי לאסור משום חוקי הכנענים דהא כתיב: ונתצתם את

מזבחותם¹⁷, ש"מ שהיה להם מזבחות. ותירץ דעיקר חוק שלהם היו המצבות רק שקצת מהם היו מקריבים על מזבחות. ול"כ מדאמר כאן

'אשר שנה ה', מכלל שהיתה אהובה וכיון שהיתה אהובה וחשובה טפי מקפיד עליה במה שעשאוה חוק לעכו"ם, משל ליינ של עכו"ם

שאסור ושאר מין שפני שלהם אינם אסורין, ה"ל במצבה שהיתה חשובה והם לקחו החשיבות לעכו"ם. ולפ"ז נראה ג"כ מה דקשה לא נקריב

להם ולא ננסך דין שפני שהם עושים כן, אלא דדוקא מידי דהוה אהבה יתירה להקב"ה יקפיד עליה ותל לא, כנ"ל:

[מדרש תנאים] ל-(דב' שפ' טז) ד"א **וְלֹא־תִקְּוּ לְךָ מִצְבָּה** שומע אני אף לא על קבר אביו ואמו ת"ל (דב' שפ' טז, כב) **אֲשֶׁר שָׁנָא ה'**

אֱלֹהֶיךָ נאמר כאן (דב' שפ' טז, כב) **שָׁנָא** ונאמר להלן (דב' ראה יב, לא) **שָׁנָא** מה להלן בע"ז הכת' מדבר אף כאן בע"ז הכת' מדבר:

(דב' שפ' טז, כב) **ה' אֱלֹהֶיךָ** – מרכא מרבה, סלוק מגביל איסור הקמת מצבה לנושא ע"ז (ולא הזכיר איסור הקמתה גם לה' שכתב

רש"י) לכן הקמת מצבה על קבר אביו ואמו מותרת וכך מנהג ישראל קדושים. (דב' שפ' טז, כב) ה' – מרכא מרבה עוד התירים להקמת

מצבה כגון לשאר קרובים, אנדרטת זיכרון קבוצתית.

דברים שפטים יז, ג: וְלֹא־תִעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְיִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְלִשְׂמֹשׁוּ אֹתָם לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:

וְלֹא־תִעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים – רביע, אפשר שמרמז לארבע עבודות כלליות (השתחוויה, זבוח, הקטרה, ניסוך) שאסורות לכל ע"ז **וְיִעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים**

[מדרש תנאים] (דב' שפ' יז, ג) **וְלֹא־תִעַבְדוּ** בא הכתוב ללמד על המקבל עליו לעבוד ע"ז (ט: במאמר כלהלן) שהוא כעובד ע"ז שינה

הכתוב מצות זו מכל המצות שבתורה שכל מצות שבתורה אינו חייב עד שיאמר ויעשה כאן עשה את האומר בפיו כעושה מעשה (ט:)

זאת כוונת הכתוב ב-(יז, ג) **לְעַבְדָּהוּ (דב' שפ' יז, ג) וְלֹא־תִעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְיִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם** לחייב על העשייה (ט: הכללית זבוח,

הקטרה, ניסוך ועל עשייה המיוחדת לע"ז מסוימת) בפני עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה אתה אומר לחייב על העשייה בפני עצמה ועל

ההשתחוויה בפני עצמה או לא יהא חייב עד שיעבוד וישתחווה ת"ל (שמ' ית' כה) **לֹא־תִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְלֹא תִעַבְדֶּם** לחייב על העשייה בפני

עצמה ועל ההשתחוויה בפני עצמה: **וְיִעַבְדוּ** שומע אני כל עבודה במשמע ת"ל (שמ' מש' כב, יט) **ס זָבַח לְאֱלֹהִים יִחָרֵם** זביחה היתה

בכלל ויצאת ללמד מה זביחה מיוחדת שכיוצא בה עובדין לשמים חייבין עליה בין שתהא (עובדתו) [עבודתו] בין שאינה עבודתו וכל

שאינן כיוצא בה עובדין לשמים לשם עבודתו (כמו זורק אבן למרקוליס) חייב (אבל) שלא לשם עבודתו פטור: **אֱלֹהִים אֲחֵרִים** שומע אני

א-אלול-התשפ"ד 04-Sep-24 21/29 doc ZZFFisher/טוולד-48-דברים-שפטים.doc

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיית

י' אלול חמי הנס אמיל בן ברונ, לעלוי נשמת חזקיהו אלכסנדר סנדר

יצחק בן חיים אריה ויהודית

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"י) כבי מצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא וואל – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כענין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

עד שיעבור כל ע"ז במשמע ת"ל **וְלִשְׁמֹשׁ אֶל לִירַח** אלו היו בכלל ויצאו מן הכלל ללמד מה אלו אחד אחד בפני עצמו אף כשנאמר **אֱלֹהִים אַחֲרָיִם** חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו או אינו אלא כלל ופרט וכי נאמר לשמש לירח לצבא השמים לא נאמר אלא **וְלִשְׁמֹשׁ אֶל לִירַח** או **לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם** בא ללמדך שאינן כלל ופרט אלא רבויין: אני אקרא **אֶל לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם** ומה ת"ל **וְלִשְׁמֹשׁ אֶל לִירַח** אלא הוא הדין והוא התשובה

(היה לו זדון וע"ז שידע שעבודה כלשהי להשמש או לירח או לצבא השמים אסורה לכל אחד בפני עצמו אבל היה לו שגגת עבודות כגון שכח שהשתחויה לכל חד מהם אסורה, והשתחויה לכל אחד מהם חייב על כל השתחויה. היות וה- **[רמב"ם הלכות שגגות פ"ז, ה"א]** לא פוסק על מצב כזה אלא על זדון ע"ז ושגגת עבודות שונות שחייב על כל עבודה, לכן הנאמר ב- **[מדרש תנאים]** נשאר להלכה:

אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי לאומ' (ות) לעבדן זה אחד מן הדברים שכתבו לתלמי המלך (שעע"ז, כנראה הוסיפו מלת לאומות ובכך שנו מצויו לכל יחיד ללשון צווי לאומה מפני דרכי השלום):

ב- **[בבלי מגילה ט, א]**, הגרסה ... וכתבו לו אשר לא צוית ליעבדם. וביאר **[תורה תמימה הערה י]** פירש"י שאם לא כתבו לעבדם היה במשמע אשר לא צוית שיהיו, ויאמר תלמי א"כ אלהות הן שע"כ נבראו, עכ"ל. ודבריו דורשים כאור, וכונתו דהו"א דהפירוש אשר לא צוית שיבראו או שיהיו, דמצינו הפעל צוה סמוך לקיום ולבריאה, הוא צוה ויעמוד, צוה ונבראו, וא"כ היה אומר שאין הקדוש ברוך הוא יוצר הכל, לכן תקנו והוסיפו לא צוית לעבדם:

המשך **[מדרש תנאים]** **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי** ולהלן הוא אומר **(ירמיהו יט, ה)** **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי וְלֹא דִבַּרְתִּי וְלֹא עָלְתָה עֲלֵי לִבִּי**: **(ירמיהו יט, ה)** **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי** בתורה: **(ירמיהו יט, ה)** **וְלֹא דִבַּרְתִּי** בעשרת הדברות: **(ירמיהו יט, ה)** **וְלֹא עָלְתָה עֲלֵי לִבִּי**: שיקריב אדם את בנו על גבי המזבח: ד"א **(ירמיהו יט, ט)** **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי** ליפתח: **(ירמיהו יט, ט)** **וְלֹא דִבַּרְתִּי** למישע (מלך מואב שהקריב בנו לע"ז): **(ירמיהו יט, ט)** **וְלֹא עָלְתָה עֲלֵי לִבִּי** שיקריב אברהם את יצחק בנו על גבי המזבח אלא נסיון הוא:

(ירמיהו יט, ט) וְכִבֹּו אֶת-בְּקֻמֹת הַבָּעַל לְשִׁרְף אֶת-בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ עֹלֹת לַבָּעַל **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי וְלֹא דִבַּרְתִּי וְלֹא עָלְתָה עֲלֵי לִבִּי**: פ
(שם' ית' כה) **לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תִעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָם עֹז וְעֹן אֶבְרָת עַל-פְּנֵיהֶם עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים לְשָׁנָה י:**

(דב' שפ' יז, ג) **וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם** – פשטא מונח זקף-קטן, כטעם עליון של **(שם' ית' כב, ג)** **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ** כאילו מעמיד ע"ז מול ה' יתברך. **(דב' שפ' יז, ג)** **וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם** – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים בפשט אפשר כ- **[אדרת אליהו, אופן שני]** ... **(פשט א)** ואין לי אלא עבודת פנים לע"ז **(חייב)** **[פשט ב]** מנין עבודת' שדרכה בכך והשתחויה ת"ל **(דב' שפ' יז, ג)** **וַיִּלְךָ וַיַּעֲבֹד** ... **[וַיִּשְׁתַּחֲוֶה]** **(חייב)** **(דב' שפ' יז, ג)** **וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אַחֲרָיִם** – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים בפשט אפשר

כ- **[אמת ליעקב]** ... ולפי זה נראה שביאור תיבת "צויתי" בפסוק כאן היינו מלשון מינוי, ... גם אצלנו מפרט הכתוב שעונש סקילה הנאמר על העובד עבודה זרה הוא **(פשט א)** בין על העובד אלהים אחרים (טט): לא עבודה זרה אלא שר עליון לתפקיד מסוים, שר אומה או כוכב כמו נחמה) שמינית להשפעה מסוימת מיוחדות (כמו קור חום, שר אש, שר מים, שר ענן), **(פשט ב)** ובין אם הוא עובד עבודה זרה לצבא השמים שלא נתמנה להשפעה מסוימת ומיוחדת, על שניהם העונש הוא בסקילה, **(דב' שפ' יז, ג)** **וְלִשְׁמֹשׁ אֶל לִירַח** או **לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם** – ע"פ **[רבינו בחיי]** אלו משרתי ה' אבל אין לכבדם בשום אופן שזה בגדר ע"ז. ע"פ **[גור אריה]** צויתי לחשוב בהם תקופות ומזלות. כנאמר ב- **(בר' א, יד)** **וַיִּקְרָא אֱלֹהִים יְהִי קְרִיאַת פְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה** והיו לאתל ולקומעים ולימים ונשנים:

(דב' שפ' יז, ג) **וְלִשְׁמֹשׁ אֶל לִירַח** – מונח לגרמיה מונח רביע, אפשר שתבנית הטעמים מרמזת על השילוב בין שניהם המביא לשש עונות שנה בא"כ כנאמר ב- **(בר' נח, חבב)** **עַד כְּלַיְמֵי הָאָרֶץ יָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקָרוּ וְחָרֵף וְיוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכָּחוּ**: **[רש"י שם]** שש עתים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינו חצי תשרי ומרחשוון וחצי כסליו זרע, חצי כסליו וטבת וחצי שבטו קור וכו': ואסור לעבוד לגרמי השמים הממלאים תפקידם בשליחות הבורא. **(דב' שפ' יז, ג)** **אֵל לְכָל-צְבָא הַשָּׁמַיִם** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב ושעל חלקם לא חל ענין מסוים, אפשר שזה כפי' **[אמת ליעקב]** שיש צבא שמים שנתמנה להשפעה מסוימת, ויש צבא שמים שלא נתמנה להשפעה מסוימת (טט) המוכרת לנו).

כגון השפעות שבעה כוכבי לכת **[בבלי עירובין נו, א]** כוכב, לבנה, שבת, צדק, מאדים, חמה, נוגה. וקבוצות כוכבים אחרות. **(שם' ית' כה)** **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ** – טעם עליון = טעם תחתון מונח גרשיים מהפך פשטא, כעין לפחות שני לימודים שיצאו להקל ולא להחמיר, כנאמר ב- **[מדרש תנאים]** זביחה היתה בכלל ויצאתה ללמד מה זביחה מיוחדת שכיוצא בה עובדין לשמים (בבית המקדש) חייביין עליה בין שתהא (עובדתו) [עבודתו] בין שאינה עבודתו (של אותה ע"ז) וכל שאין כיוצא בה עובדין לשמים לשם עבודתו חייב שלא לשם עבודתו פטור:

(שם' ית' כה) **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי** – מרכא מקף סלוק, מרכא מרבה, כפירש **[אדרת אליהו, אופן שני]** אפילו בשיתוף, **(שם' ית' כה)** **לֹא-צִוִּיתִי** – מקף כבורר בין מעשה שעשה אדם מיוזמתו ולא נצטוה (כמו יפתח, מישע) **וּבֵין** מעשה שעשה אדם אחרי שנצטוה (אברהם בעקידת יצחק) והתברר שהיה נסיון ולא צווי הקרבת יצחק. **(שם' ית' כה)** **לֹא-צִוִּיתִי** – מקף כהסקה מ- **[רבינו בחיי]** כבורר בין משמע המלים כפשוטן (לא עשה ולא אל תעשה) **וּבֵין** משמע "אשר צויתי ב"לאו" לא תעשה "

נמשך במשמע של "לא תעשה" ואז טעם סלוק של **(שם' ית' כה)** **לֹא-צִוִּיתִי** לא רק מגביל אלא ממעט לגמרי היתר כלשהו שעלול להשתמע כע"ז. במיעוט הזה לישראל תכלל גם עבודה בשיתוף המותרת לאומות העולם. ועוד כפי' **[רבינו בחיי]** וע"ד הפשט: מפני שעובדי השמש והירח ושאר הכחות העליונים חושבים כי בעבודתם ימצאו חן בעיני ה' יתעלה בעבור שהם משרתי המלך, והמכבד משרתי המלך הרי זה מכבד את המלך, על כן הוצרך לומר **אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִי** כי לא צוה בכבוד זה. ועל דרך הקבלה אף על פי שצויתו בקרבן התמיד לעשות שני כבשים האחד בבקר והאחד בערב, והם כנגד מדת יום ומדת לילה המשפיעים אורה וכח בשני המאורות שהם השמש והירח, לא צויתי לעבוד לשמש ולירח, והבן זה. אבל אם **(שם' ית' כה)** **לֹא-צִוִּיתִי** – סלוק כמגביל, משתמע היתר כלשהו, כפי' [בכור שור] שהשתחוה לכבד אדם מותרת כיעקב שהשתחוה לעשו, ... ובלבד שלא יהא נעבד כהמן.

ב'ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה ושביל פה, תהש"א – תמצית ההשערות; אתנה, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים שפטים יז,ה: והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו:

(דב' שפ' יז,ה) אל-שערך את-האיש - זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים עולה זק"ף-קט"ן זק"ף-גדול"ל עולה 576, גי' המלים המוטעמות בוקף-קטן וזקף-גדול והמלים במקף עולה 31 + 600 + 401 + 316 = 1348 = אלף שמ"ח, למשל מספר השנים מיציאת מצרים בשנת ב' תמ"ח עד שנת ג' תשצ"ו, שהיא שנת 36 למנינם. 8 שנים אחרי שסנהדרין גדולה גלתה מלשכת הגזית להנויות כדי לא לדון דיני רוצחים, אבל חזרה מידי פעם לדון דיני נפשות בענינים אחרים, כמו ע"ז, 32 שנים לפני חורבן בית שני, היות וגי' **(דב' שפ' יז,ה) האיש או (דב' שפ' יז,ה) האיש** עולה יש"ו, אפשר כי הכתוב מרמז למספר עוכרי ישראל, שאחד מהם נדון למיתה ע"י הסנהדרין בפחות מארבעים שנה מחורבן בית שני, ושנהרג ע"י הרומאים בצליבה ולא בסקילה. במסורתם אותו האיש נהרג בשנה ה-40 של חייו, והם מסכימים ששנת לידתו הייתה 4 – ואילו שנת 0 נתיסדה מטענת בשנת לידתו. לכן הריגתו הייתה בשנת 36 למנינם. במסורתם בשנת מותו הייתה רעידת אדמה. יש לזה תימוכים במחקר בקעים בים המלח שנגרמו ע"י רעידות אדמה, שאחת מהן הייתה בין שנים 33 – 36.

אם שנת החורבן הייתה 68 למנינם, לפי מסורת חז"ל על סדר העולם, ובית שני עמד 420 שנה ובין חורבן בית ראשון ובנין בית שני עברו 70 שנה, סה"כ 490 שנה לכן לכן חורבן בית ראשון היה בשנת 422 – למנינם ולא בשנת 586 – למנינם (הפרש של 164 שנה) המבוסס על דעת ההיסטוריונים הקדומים שכתבו על מלחמות פרס ויון זמן רב אחרי המלחמות ולשיטתם מלכות פרס האריכה כ-250 שנה. לכן יש לבקש הסבר אחר על מספר שנות מלכות פרס שהתלמוד קובע שהיו 52 שנה. אפשר שהיתה להם מלכות לפני כן במקביל לאשור ובבל וזה יישר את ההבדלים. הקב"ה רמז בתורה תאריך שמוסכם על הנכרים ובכך תומך בתיארוך התלמודי ע"פ התנ"ך. אפשר שמרמז לכירור של קליפות ויציאתם מיניקתם מקדושת ישראל ולאבדנן, כדוגמת יציאת מצרים.

כג תמוז התשפ"א. תפקידו של ישוע בהכשרת העולם לאמונת ה' וקבלת משיח צדקנו כנאמר **(ישעיהו יא,ט) לא-ינעו ולא-ישחיתו בְּכַל־תֵּר קְדָשֵׁי בְּיַמְלֹאֵה הָאָרֶץ דַּעַה אֶת־ה' פְּמִים לְגַם מְכֹסִים: פ** **(י) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא שָׂרֵשׁ יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ לְגַם עַמִּים אֲלֵיו גּוֹיִם יִרְשׁוּ וְהָיָה מִנְחָתוֹ כְּבוֹד: פ** **[רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד]** ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, יוכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביבו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים שנאמר **(דניאל יא,לה) וּמִן־הַמְּשֻׁקִּיִּים יִקְשְׁלוּ לְצָרוֹף בָּתָם וְלַכָּר וְלַלְבָן עֲדַרְעַת קָץ כִּי־עוֹד לְמוֹעֵד: אף ישוע הנצרי שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל שנאמר **(דניאל יא,יד) וּבְנִין פְּרִיצֵי עִמָּךְ וְנִשְׁאָו לְהַעֲמִיד חֻזֶן וְנִכְשְׁלוּ: וכי יש מכשול גדול מזה. שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן. וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפור שאריתם ולהשפילם ולהחליף התורה ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא עולם אין כח באדם להשיגם כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד. שני **(צפניה ג,ט) כִּי־רָצוּ אֶהְפֵּךְ אֶל־עַמִּים שְׂפָה בְּרוּחָה לְקֹרֵא כְּלָם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שְׂכֵם אָהָד: כיצד. כבר נתמלא העולם כולו מדברי משיח ומדברי התורה ומדברי מצוות ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדבריהם אלו ובמצוות התורה אלו ואומרים מצוות אלו אמת היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולן חורוין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום. תרומת הרב יז"ז פיש הי"ו עורך "סוד החשמל" מובא ב**ספר 'זן דין' לרבי שמשון מאוסטרופוליא** (מאמר א) שתלמיד אלישע שְׁהִפִּיל אֶת הַקוֹרֶה הָיָה הַנְּבִיא יוֹנָה בֶן אֲמִתִּי, וְ- הַקוֹרֶה בְּגִימְטְרִיא יִשׁוּ או **הָאִישׁ, כי יונה בן אַמְתִּי מְכַנֶּיֶת אֶת קְלַפְתּוֹ יִשׁוּ לְעֵתִיד לְבָא. ... וגם אותו האיש יתקן על ידי יונה הנביא לעתיד לבא שיצאו מהמים מקלפה לקדשה.********

(דב' שפ' יז,ה) או- תלישא-קטנה, אפשר כי מרמז על עריכת חישוב הנמצא בתבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול, המלמד על מקרהו של יש"ו ושכמותו. דנוהו במיתה ונמסר לשלטון הרומאי שהוציאו להורג במיתה כפי נוהג הרומאים. אפשר כי עקרון זה של פסיקת בית דין ישראלי ומיתה שלא כדרך התורה, מועבר ע"י תבנית הטעמים **(דב' שפ' יז,ה) והוצאת את-האיש ההוא** - מונח מונח פזר (הפזר או אחד מטעמי מונח בתפקיד פזר) לענין שבית דין יכול לדון שלא על-פי דיני תורה, כולל עדויות, מפני שלום הציבור וחיוזוק התורה. ראה פסקי הרא"ש המלמד שגם דנו כך בגלות. **(דב' שפ' יז,ה) והוצאת את-האיש ההוא** - מונח מונח פזר, כעין לפחות שלושה למודי פזר, לפחות שלושה רעיונות הנלמדים בפסוק מועברים לנושאים אחרים בתורה ובעיקר לתורה שבעל-פה. **(למוד א)** לענין שבית דין יכול לדון שלא על-פי דיני תורה, כולל עדויות, מפני שלום הציבור וחיוזוק התורה. ראה פסקי הרא"ש המלמד שגם דנו כך בגלות. **(למוד ב)** להכיל עונש על ע"ז על כל השייכים לישראל כנלמד ב- **[ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קמט] (ד) בישראל, אין לי אלא ישראל גרים ונשים ועבדים מנין תלמוד לומר (דב' שפ' יז,ה) והוצאת את-האיש ההוא או את-האשה ההוא.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תהש"א – התשפ"ד; תמצית ההשערות: אתנא, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא = טרואא – שנוי ו/או רבוי ו/או מפתש; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושיב"פ.

1.13 דברים שפטים טז, יח (התשפ"ג)

דברים שפטים יז, ז: יך הער'ים תהנה-בו בראשנה להמיתו ונד כל-העם באחרנה ובערת הרהע מקרבה: פ

נקדים להסבר קיום המצווה בהסבר מוסרי לקיום המצווה.

אברבנאל פרשת שפטים (דב' שפ' יז, ז) ... ולפי שהיו הדיינין נמשכים אחר העד' והעם היה נמשך אחר הדיינים. לכן אמר יך הער'ים **תהנה-בו בראשנה להמיתו ונד כל-העם באחרנה** ואם תאמר מה לו לעם בזה. לכן אמר **ובערת הרהע מקרבה**. ר"ל שכל העם היו מחוייבי' בביעור עובדי גלולים שאם לא יעשו כן יהיו גם הם נחשדים בדבר אחרי שלא מיחו בו, הנה כל זה נכלל בשופטים שהיא המדרגה הראשונה מההנהגה האנושית, והותר במה שפירשתי בזה הספק הד':

אלשיך (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה ... כי הנה היה אפשר יחוש אנשים לאמר הלא טוב טוב היה לבלתי המיתו עד נראה אולי ישוב מדרכו, ולא יחפז ה' במות הרשע כי אם בשובו מדרכיו וחייה. לזה אמר **(דב' שפ' יז, ז) ובערת הרהע מקרבה**, לומר, כי אדרבה מיתתו רחמנות על כללות ישראל, כי יקרה כמי שחלה בידו חולי המתפשט עד הלב וממית, כי תרופתו היא לחתוך היד טרם יחתכו כל עצמותיו, כי אכזריות אל האבר הוא רחמנות אל כל הגוף. כן בהיות איש כזה בקרב ישראל אפשר תפשה צרעת ממארת עון זה בישראל ויחפרו ויאבדו, על כן טוב לבער את זה מלאבד את הכל, וזהו **(דב' שפ' יז, ז) ובערת הרהע מקרבה** שהוא רע שבקרוב טרם יהפך יהיה הכל רע. או שיעור התיבות, **הרהע** נחשב כאילו הוא **מקרבה** ולא בקרבו בלבד:

או יאמר **הרהע** על כח טמא אשר שלט בוה להחטיאו ואשר נעשה בהעוותו, כי החוטא בורא כח טמא ומשחית ומה גם בעון כזה, והכח ההוא היה אפשר יחטיא גם את אחרים. על כן אני מודיעך שלא בלבד אתה מבער את הרשע ההוא, כי אם גם את **הרהע** אשר הוא כח טומאה אשר היה בקרבך אתה מבער, על ידי עשותך משפט מות באיש ההוא. כי זכות עשותך משפט מות באיש ההוא, קדושת המצווה תעמוד נגד **הרהע** ההוא עד יבערנו מקרב ישראל:

הסבר קיום המצווה

בבלי סנהדרין מהב, א אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא **(דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה וליכא** כדי שהסבר תבנית הטעמים יהיה מובן, נשלב כאן פי' **[אבן עזרא (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה]** - יד כל אחד מהעדים. **[מדרש תנאים לדברים (הופמן) (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה מצוה ביד העדים להמיתו מניין? אם אין כח בעדים מצוה ביד כל העם להמיתו ת"ל ונד כל-העם באחרנה]**: מגיד שהכל חייבין ליטפל בו: **ובערת הרהע** בכל המיתות: **מקרבה** אין את מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ:

(דב' שפ' יז, ז) ובערת הרהע – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן הרחבה ממיתת סקילה לכל המיתות.

(דב' שפ' יז, ז) מקרבה – סלוק כמגביל ביצוע המתה לארץ ישראל, אין את מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ

הכתב והקבלה (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה. מצוה בעדים להמיתו **(ספרי)** ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה

ורמב"ם פ"ד מסנהדרין לפיכך נקטע יד העדים מאחר שנוקקו להעיד, דליכא למיקם ביי' **(דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו**

בראשנה, פטור הנדון דבעינן קרא כדכתיב **[בבלי סנהדרין מהב, א]** ויתכן דלכוונה זו תלה הכתוב פעולת העדים להמיתו, באבר היד, ולא אמר בלשון קצרה, העדים ימיתוהו בראשונה, כמו שאמר גואל הדם ימית את הרוצח, אבל הזכיר אבר היד להורות בו קפיא זו, דכליתנהו אין ממיתין אותו כלל. והנה למה שלמדנו רבותינו בכל מקום שהוזכר לשון **תהנה** הוא לעכובא.

[מלב"ם] (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה, הוא פי' על **(דב' שפ' יז, ז) וסקלתם פאכנים ומתו**: שהעדים ירגמו בו האבן הראשונה ואם לא מת באבן זו תהיה יד העם באחרונה, וב-**[סנהדרין מה]** הוכיח מזה דנקטעה יד העדים פטור עיין ב-**[רמב"ם פ"ד מה' סנהדרין ה"ח]**, ומ"ש **(דב' שפ' יז, ז) ובערת הרהע** בער עושה הרעות, מרמז שבענין זה השווה שאר חייבי מיתות לרוצח אם א"י (אינו יכול) להמיתו במיתה הכתובה בו ימיתוהו בכל מיתה שיוכל כדי לבער עושה רעות ועי' בכ"מ שם:

[רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ח] מי שעמד על נפשו ולא יכלו בית דין לאוסרו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה הורגין אותו עדין בכל מיתה שיכולין להמיתו בה מאחר שנגמר דינו ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה, לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור, ואם היו העדים גדמין מתחלה יהרג ביד אחרים, במה דברים אמורים בשאר מחוייבי מיתות בית דין חוץ מן הרוצח, אבל הורג נפש שנגמר דינו ורופין אחריו בכל דבר וביד כל אדם עד שממתין אותו.

[תורה תמימה (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה וגו'] - בית הסקילה היה גובה שתי קומות, אחד מן העדים דוחפו, אם מת בה יצא, ואם לאו השני נוטל את האבן ונותנו על לבו, אם מת בה יצא, ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו **ונד כל-העם באחרנה**.⁽¹⁰⁾ **[סנהד' מ"ה א']**: **[ת"ת הערה כט]** כתב הרמב"ם בפ"י המשנה טעם הדבר שצריכה יד העדים להיות בראשונה, לפי שענין הדבר אצלם מאומת שהשיגוהו בחושיהם ואצלנו הוא רק סיפור דברים שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מפיהם, ולפיכך צוה הקדוש ברוך הוא שיהיו העדים ממונין על הענין, וזה ענין נראה:

[בכור שור] (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה: שהם ראו העבירה, כי אחרים שלא ראו לבן נקפן שמא עשה שמא לא עשה, וכיון שראוין שהעדים נותנין בו יד להמיתו, תחזקנה ידי אחרים להמיתו, דאורי' לא ישלחו בו יד אלא אם - כן ראו.

[רבינו מיוחס] (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה. מצוה שיתעסקו בו עדים תחלה, וכן שנינו (כיצד מבצעים המצווה ב-**דב' שפ' יז, ז) וסקלתם פאכנים ומתו**), אחד מן העדים דוחפו על מותניו ונהפך על לבו אם מת בה יצא, ואם לאו העד הב' נוטל את האבן ונותנה על לבו, אם מת בה יצא. (ואם העד השני נוטל את האבן ונותנה על לבו אם מת בה יצא), ואם לאו רגימתו בכל ישראל, שני' **ונד כל-העם באחרנה**.

[משך חכמה] (דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה-בו בראשנה. ב-**[בבלי סנהדרין מהב, א]** נקטעה יד העדים פטור ... **יך הער'ים** - שהיתה כבר. פירוש, דכתיב **(דב' שפ' יז, ז) וסקלתם פאכנים ומתו**: זהו גמר דין [כמו דאמר ב-**[בבא קמא מדב, א]** והא "השור יסקל" וכו']. ולא נזכר יד העדים, דאף אם המה גידמים והא נגמר דינו למות, משום דכיון דלא היה להם יד מעיקרא יומת על פי אחרים. אבל אחר גמר דין כתוב **(דב' שפ' יז, ז) יך הער'ים תהנה**, היינו שכיון שנגמר דינו למות מעיקרא כמו דכתיב **(דב' שפ' יז, ז) וסקלתם** וכו', ולסוף אין להעדים יד שאחר גמר דין נקטעה ידם - פטור, דבעינן קרא כדכתיב.

(דב' שפ' יז, ז) תהנה-בו בראשנה להמיתו - מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני למודים. מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד

מהלמודים יוצא מהפשט. **(למוד א) (דב' שפ' יז, ז) יך** מונח מרבה למודים בתבנית הטעמים של **יך הער'ים תהנה-בו בראשנה** – גרשיים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא התורה כבעל-פה, תהשפ"ד – תמצית ההשערה: **אתנה, סלוק** – סוף-ספוק (קראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבוי**; **דראָג** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפּקא** = **טרקא** – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; **מרכא טפּקא** – קב' עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראָג תביר טפּקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפּקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפּקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראס** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכתה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר על הנידון ולא להחמיר עליו במצבים אחדים. ובמצב אחד להקל על העם בהמתת הרשע. **(למוד ב)** יוצא מהפשט של העדים שהעידו, שיהיו הראשונים לביצוע המתה. כאשר לא היה להם יד לפני העדות, ההמתה נעשית בידי אחרים. **(דב' שפ' יז, תה"ה-ב)** מקף כבורר בין משמע לעיכובא **(הכתב והקבלה)** או בין לעיכובא וגם בירור האם היו לעדים שתי ידיים שלמות בשעת ביצוע העבירה, או לפחות לאחד מהם חסרה יד, או האם חסרה לאחד מהם יד קודם שהעידו **(תו"ת הערה כת)** או קודם לגזר הדין.

(רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ח) [משך חכמה] חסרון יד קודם שהעידו לפני גזר הדין מעביר ביצוע המתה לאחד או שניים מהעם. חסרון יד אחר העדות (או אחר גזר דין) פוטר את הנדון מהמתה. **פירוש למודים להקל על הנדון (למוד א)** ע"פ **(בבלי סנהדרין מהב, א)** אחר גמר עדות, ע"פ **[משך חכמה]** אחר גמר דין נקטעה ידם (יד אחד משני העדים) – פטור, אין ביצוע המתה על ידם אפשרי ולכן לא תבוצע.

אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא (מלפני ביצוע העבירה) נמי דפסילי **(רש"י)** ואם כן נימא עדי גידמין פסולין למה לי דנקט נקטעה לאחר מאכן, **יד העדים** יד שהיתה להם תהיה להם בשעת מיתה אבל גידמין מעיקרא לא מישתמעו מיניה דזו היא יד שלהם. אחרים יבצעו ההמתה.

(למוד ג) להקל על הנדון (למוד ממקום אחר) שמשקים אותו יין משכר ובכך אינו מודע למתרחש עמו. אופן הסקילה הראשון הוא בדחיתו מקומה ב' ואם מת סיימו ההמתה.

(למוד ד) להקל על הנדון **(מדרש תנאים) (דב' שפ' יז, ת, מקרפף)** – סלוק כמגביל ביצוע המתה לארץ ישראל, אין את מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ. ברובא יש מצוה לרדוף אחריו האם זה גם לחו"ל?

(למוד ה) [מדרש תנאים] להקל אם אין יכולים להמית בסקילה שהיא הקשה שבמיתות בית דין ממיתין את הנדון בכל מיתה אחרת של בית דין וזה הקלה על הנדון. **[תורה תמימה] (דב' שפ' יז, ת, נבערף הרע מקרפף)** – בער עושי הרעות מישראל^(ל) **[ספרי]: [תו"ת הערה ל]** בא בזה לרמוז שבענין זה השוו שאר חייבי מיתות לרוצח, שאם אינו יכול להמיתו במיתה הכתובה בו ימיתהו בכל מיתה שיוכל כדי לבער עושי הרעות, ובגמרא ילפינן זה מפסוק אחר. ומה שיש עוד לדרוש בלשון זה עיין לפנינו לעיל בפ' ראה י"ג ו' ולקמן פרשה י"ט פ' י"ט:

(למוד ו) להקל על עם ישראל בביעור הרע מקרביו וכך למנוע התפשטותו לאחרים שאחרת לא יראו ויעשו הרע.

(דב' שפ' יז, ת, נדר קל-העם פאתרנה) (דב' שפ' יז, ת, קל-העם) – מקף כבורר בין ממש כל העם ובין הנוכחים בבית הדין ששמעו עדות העדים ולכן לא יהיה נוקפן בביצוע ההמתה במקום העדים או בהצטרפות אליהם.

(דב' שפ' יז, ת, נדר קל-העם) – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, צ"ע

(דב' שפ' יז, ת, נדר קל-העם פאתרנה) – אתנה מגביל שחובה על העם להמתין לקביעת בית הדין שעליהם לפעול. כמסקנה מפ' **[העמק דבר]** על הדחיה, שהיא הפעולה הראשונה במיתת סקילה.

[העמק דבר] (דב' שפ' יז, ת, יד העדים תהיה בו קראשנה) אין הפירוש קודמים לאחרים, דא"כ ראשונה מיבעי, כמו ראשונה יסעו, אלא הפירוש במעשה הראשונה של המיתה היינו הדחיה, וה"ז כמו ויסעו בראשונה **(במ' בהע' ט"ג):**

פ דברים שפטים יז, ח: כי יפלא מןך דְכָר לַמִּשְׁפָּט בְּיָדָם | לְדָם בְּיָדָם וְכִין לְדִין וְכִין לְנַעַם דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְוִים אֲשֶׁר יִבְתָּר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

נושא הפסוק **כלל** בהעלם ידיעה ברורה של הלכה בבית דין של סנהדרי קטנה (כ"ג דיינים). תבנית הפסוק כעין פרט קדמאה המשמש מבוא אל למוד במדת כלל פרט וכלל. פרט קדמאה **(דב' שפ' יז, ח, כי יפלא)** המשמש מבוא לכלל המרומז בתבנית הטעמים של **(דב' שפ' יז, ח, מןך דְכָר)** – קדמא ואזלא. והפרטים נמצאים בכתוב **לַמִּשְׁפָּט בְּיָדָם | לְדָם בְּיָדָם וְכִין לְדִין וְכִין לְנַעַם דְּבָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ** מלמדות על המחלוקת בגלל העלם ידיעה. הכלל הסוגר מרומז בתבנית הטעמים של **דְּבָרֵי רִיבָת** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב.

פרט קדמאה המשמש מבוא לכלל ע"פ [רש"י] (דב' שפ' יז, ח, כי יפלא) - כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכוסה מןך. ע"פ **[רבי יוסף בכור שור] (דב' שפ' יז, ח, כי יפלא) - במופלא הכתוב מדבר (ראה ספ"ד קנב);** שאע"פ שהוא מופלא, עֲשֶׂה בו דין אם ימרה, שמא ירבו מחלוקת בישראל. ופשוטו כתרוממו (ראה ת"א), שהיא הדבר מופלא ומכוסה מעיניך, שלא תוכל להוציאו לאור. **מןך -** זה יועץ (ראה סנה' פז, א), כדאשכחן **מןך** גבי יועץ, כדכתיב "מןך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל" (נח' א, יא); דאפילו יועץ וחכם - עֲשֶׂה בו דין. **דְכָר** - זה הלכה למשה מסיני (ראה סנה' פז, א, ורש"י שם), שניתנה בדבור ולא בכתב; שאם חלק על הלכה למשה מסיני, עושים בו דין.

[משנה סנהדרין פ"א מ"ב] [*] זקן ממרא על פי בית דין שנאמר (דב' שפ' יז, ח, כי יפלא מןך דְכָר לַמִּשְׁפָּט וגו' שלשה בתי דינין היו שם אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית ...

[פירוש המשנה לרמב"ם סנהדרין פ"א מ"ב] זקן ממרא הוא שאומר כך דרשתי וכך דרשו לי חברי כך למדתי וכך למדו לי חברי. ואמרו אם שמעו אמרו להן, כלומר אותם הבית דין אם היתה להם ידיעה באותו הדין ושמעו שורת הדין בו מודיעים מה שידוע להם לזקן ממרא ולא אותם שחלקו עליו, ומודיעים להם מי הוא הצודק. ואם לא היה לאותם הבית דין ידיעה באותו הדבר שואלין למי שלמעלה מהם, עד שמגיעים לבית דין הגדול, אם היה לבית דין הגדול קבלה באותו הדבר מודיעין להם את הקבלה שיש בידם, ואם לא היה גם להם כולם הרי אלו דנים במדות התורניות הידועות אצלם עד שיסכימו כולם או רובם שהדין כך ומודיעים להם.

והייבין לקיים אותו הדבר. **ומי שיחלוק על מה שקבלו או למדו באחת המדות הוא זקן ממרא אמר ה' (דב' שפ' יז, יא) על-פי התורה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ וְעַל-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר-יֹאמְרוּ לָךְ מִעֲשֶׂה, וזהו הדבר שלומדים אותו באחת המדות והביאם אליו העיון צונו ה' לעשות על פי דבריהם והוא אמרו תעשה. ואמר אחר כך (דב' שפ' יז, יא) לֹא תִסֹּר מִדְּבַר אֲשֶׁר-יִצְוֶיךָ לָךְ יְמִין וּשְׂמָאל: וזהו הדבר המקובל אצלם איש מפי איש, והוא שיאמרו כך קבלנו, ולפיכך אמר יגידו שאין להם בכך אלא ההגדה בלבד שהם יגידו לך מה שבידם מן הקבלה, ולא יהיה זקן ממרא ויתחייב מיתה אלא עד שיורה הפך דעתם בדברים שנלמדו באחת המדות והפירושים בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת,**

ע"פ **[רלב"ג] (דב' שפ' יז, ח, כי יפלא מןך דְכָר לַמִּשְׁפָּט) -** למדנו שהוא מדבר בחכם שנעלם ממנו דבר מה למשפט ממשפטי התורה. **לַמִּשְׁפָּט** – רביע אפשר רמז לארבעה רמות של בתי דין בנושא זקן ממרא. **בְּיָדָם | לְדָם** – קדמא ואזלא למוד במדת כלל פנימי לכלל הקודם וזה למוד במדות התורניות הידועות, טעם פסק מבדיל בין אותו שם לדברים שונים, משל ללמוד במדות לעומת כתוב מפורש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטול"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, תשס"א – תשפ"ד; תמצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרוא – שנוי ו/או רבוי ו/או מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כענין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.14 דברים שפטים טז, יח (התשפ"ד)

דברים שפטים יז, יא: על-פי התורה אשר יורה ועל-המשפט אשר-יאמרו לה תעשה לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לה ימין ושמאל:

מבוא: על פי הנלמד ממקורות אחדים אותו תוכן בחלק מהפסוק מלמד (א) על מתי מתגלה חכם שהוא זקן ממרא, (ב) אמונת חכמים, אמונה שצווי הסנהדרין הם על פי התורה שבכתב ועל פי התורה שבעל-פה, ומסורות הסקת הלכה. אלא שבבחינה שניה מוצע לומר שנושא הפסוק הוא רק (ב) אמונת חכמים וגו'. מבנה הכתוב ע"פ תבניות טעמי המקרא הוא כעין כלל והפרט ואפשר גם כלל סוגר.

(דב' שפ' יז, יא) על-פי – מקף כבורר בין מי הם חכמי התורה שנסמך על הוראותיהם ובין איבחון זקן ממרא ועוד על מי לא נסמך

(תורה תמימה = תו"ת) (דב' שפ' יז, יא) על-פי התורה – נביא וזקן למה הם דומין, למלך ששלח שני פלמטרין שלו למדינה, לאחד

מהם כתב אם אינו מראה לכם חותם (טט: אות ומופת) שלי אל תאמינו לו, ולאחד כתב אף על פי שאינו מראה לכם חותם (טט: אות ומופת) שלי תאמינו לו, כך נבניא כתיב (דב' ראה יג, ב) ונתן אליה אות אף מופת: ברם הכא כתיב על-פי התורה אשר יורה (יז) ירושלמי

ברכות פ"א ה"ד:

(תו"ת נד) ור"ל כשאומרים הסנהדרין כך צותה התורה אתה מחויב להאמין להם בלא אות ומופת כלל, וי"ל דזה הוי בכלל לא בשמים היא:

(דב' שפ' יז, יא) על-פי – מקף כבורר בין אמונת חכמים ואמונה בהוראות סנהדרין בלא אות ומופת ובין אמונה רק עם אות ומופת.

(תו"ת) (דב' שפ' יז, יא) על-פי התורה – מלמד שעל דברי תורה חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על דברי סופרים^(ט) (ספרי):

(תו"ת נה) ע' ב- (רמב"ם פ"ג ה"א מממרים) וז"ל, מי שאינו מודה בתורה שבע"פ אינו זקן ממרא האמור בתורה אלא הרי זה בכלל

האפיקורסים, עכ"ל. וה- (כסף משנה) לא גילה מקור להדברים, וי"ל שסמך על הדרשה שלפניו, ומפרש שדברי סופרים הם דברים

שבע"פ והיינו דבר שאינו מפורש ממש בתורה, וכפי שידוע שיטתו בחיבורו דכל דבר שאינו מפורש בתורה קרוי דברי סופרים

כמבואר ב- [נו"כ ריש הלכות אישות], וכן משמע מלשון הגמרא ב- [סנהדרין פ"א א'] בענין זה ע"פ דלעיל (דב' שפ' יז, יא) כי יפלא ממה

דבר זה הלכה, היינו הלכה למשה מסיני ולא אמרו סתם דבר זה דברים שבעל פה, מבואר דעל דברים שבע"פ אין נקרא זקן ממרא

לענין דיניו, וכן אמרו בשבת קל"ח ב' דבר ה' זו הלכה. ועי' לעיל ר"פ ח':

(דב' שפ' יז, יא) על-פי – מקף כבורר בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל-פה.

בתושבע"פ יש מסורות אחדות: הלכה למשה מסיני, דברי סופרים, דברי קבלה, סתם דבר זה דברים שבעל פה, תנאי בית דין ועוד. נענין

ב- [בבלי כתובות נו, א] וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. וחכמים [רמב"ם אישות יז, ז] כל מקום שנאמר בו כתובה סתם

הוא העיקר והתוספת כאחד, ו וחכמים הם שתיקנו כתובה זו לאשה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה. [רמב"ם אישות יב, ב]

והעשרה (הלכות חובת האיש לאשתו) שלשה מהן מן התורה ואלו הן שארה כסותה ועונתה, שארה אלו א מזונותיה, כסותה כמשמעה,

עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ: והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי בית דין הם, האחד מהם עיקר כתובה, והשאר הם הנקראין

תנאי כתובה ואלו הן, וגו'

(דב' שפ' יז, יא) על-פי התורה – קדמא ואולא מרמז על כלל כלשהו ואין בכלל אלא מה שבפרטיו. (פרט א) איבחון זקן ממרא ועוד על

מי לא נסמך אשר יורה – מונח רביע, לפחות ארבעה למודים. (למוד ג) דכל דבר שאינו מפורש בתורה קרוי דברי סופרים. (למוד

ב) מי שאינו מודה בתושבע"פ הוא אפיקורוס. (למוד א) זקן ממרא מודה בתורה שבעל-פה. (למוד ד) מבואר דעל דברים שבע"פ אין

נקרא זקן ממרא לענין דיניו, (למוד ה) מן-הדבר – אין זקן ממרא חייב עד שיוורה לבטל מקצת ולקיים מקצת [מצוה] (טט: מהתורה

שבכתב), (למוד ו) על-פי התורה – מלמד שעל דברי תורה חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על דברי סופרים^(ט) (ספרי): משמע כי

זקן ממרא יהיה חייב מיתה רק על הוראות שבניגוד לתורה שבכתב. עבירה על פסקי הסנהדרין מהתורה שבעל-פה.

(תו"ת) (דב' שפ' יז, יא) אשר-יאמרו וגו' – אשר-יאמרו לה תעשה – זו מצות עשה, לא תסור מן-הדבר – זו מצות לא תעשה^(י)

(שם): (תו"ת נו) פשוט דמדויק ככל הלשון במובן אחד, אשר-יאמרו לה תעשה דהיינו לא תסור. ועי' עוד לקמן אות נ"ט:

נענין ב- [ציון ירושלים, ירושלמי סוכה פ"ד, ה"ו] ניסוך המים דבר תורה עיין [רמב"ם וברטנורא בפירוש המשנה זבחים פ"ג מ"ו]

ניסוך המים בחג לאו דאורייתא אלא הלכה למשה מסיני, והתוי"ט תמה דמאי נפקא מינה בין הלמ"מ לבין דבר תורה, למה לא יהיה

חייב על מה שהוא הלמ"מ ... ור"ן בשבת פ' כלל גדול דמעביר שהוא הלמ"מ אין עונשין על זה לולא שנשמכה להוצאה שכתובה

בתורה. ולפי זה אם לא היה רק הלמ"מ לא היו עונשין דהרמב"ם סובר דאינו שום סמך רק הלמ"מ לבד. ועיין ב- [ספר המצות

לרמב"ם מצות ל"ת סי' קס"ג] שמבואר ברמב"ן מגל"א שם שהלמ"מ אם לא נשמכה לקרא אין עונשין על זה וגו'.

(שם' בשלח טז, כט) שָׁבוּ אִישׁ תְּחִמּוֹ (מזה לומדים רשות יחיד וארבע אמות) אֲלֵינָא (דרשה בשנוי ניקוד אל יוציא חפץ מרשות

היחיד אל יועביר ארבע אמות ברשות הרבים, הלמ"מ) אִישׁ מִמְקָמוֹ

(פרט ב) (דב' שפ' יז, יא) ועל-המשפט – מקף בורר כגון בין מצוות מדאורייתא ובין מצוות מרבנן

(פרט ב) (דב' שפ' יז, יא) ועל-המשפט אשר-יאמרו לה – תביר מרכא טפקא כעין קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין

מסוים. כאן לפי הלמוד הבא על-פי התורה – מלמד שעל דברי תורה חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על דברי סופרים^(ט) (ספרי):

העובר על לא תעשה מדברי סופרים מתמעט מענישת גוף (מיתה, מלקות). ומהמשך העיון מתברר שעל מצוות עשה מרבנן מברך.

אשר-יאמרו לה תעשה – זו מצות עשה, אתנה כמגביל עשיית מצוות עשה כגון כבוד אב ואם שהיא מדאורייתא, יעשה כהוראת

החכמים בענין של מוקצה ולא יבצע בקשת ההורים להבאת מוקצה בשבת.

ראה (דב' שפ' יז, ח) [פירוש המשנה לרמב"ם סנהדרין פ"א מ"ב] זקן ממרא הוא שאומר כך דרשתי וכך דרשו לי חברי כך למדתי וכך

למדו לי חברי. ואמרו אם שמעו אמרו להן, כלומר אותם הבית דין אם היתה להם ידיעה באותו הדין ושמעו שורת הדין בו מודיעים

מה שידוע להם לזקן ממרא ולאותם שחלקו עליו, ומודיעים להם מי הוא הצודק. ואם לא היה לאותם הבית דין ידיעה באותו הדבר

שואלין למי שלמעלה מהם, עד שמגיעים לבית דין הגדול, אם היה לבית דין הגדול קבלה באותו הדבר מודיעין להם את הקבלה שיש

בידם, ואם לא היה גם להם כולם הרי אלו דנים במדות התורניות הידועות אצלם עד שיסכימו כולם או רובם שהדין כך ומודיעים

להם. וחיביין לקיים אותו הדבר. ומי שיחלוק על מה שקבלו או למדו באחת המדות הוא זקן ממרא אמר ה' (דב' שפ' יז, יא) על-פי

התורה אשר יורה ועל-המשפט אשר-יאמרו לה תעשה לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לה ימין ושמאל: וזהו הדבר שלומדים אותו באחת

המדות והביאם אליו העיון צוננו ה' לעשות על פי דבריהם והוא אמרו (שם) תעשה. ואמר אחר כך (שם) לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו

לה ימין ושמאל: וזהו הדבר המקובל אצלם איש מפי איש, והוא שיאמרו כך קבלנו, ולפיכך אמר (שם) יגידו שאין להם בכך אלא

א-אלול-התשפ"ד 04-Sep-24 28/29 doc-ZZFisher/טוטול-48-דברים-שפטים.doc

